

შეხვედრა



IX წ. საყოველთაო კვირამ გაზეთი. IX წ.

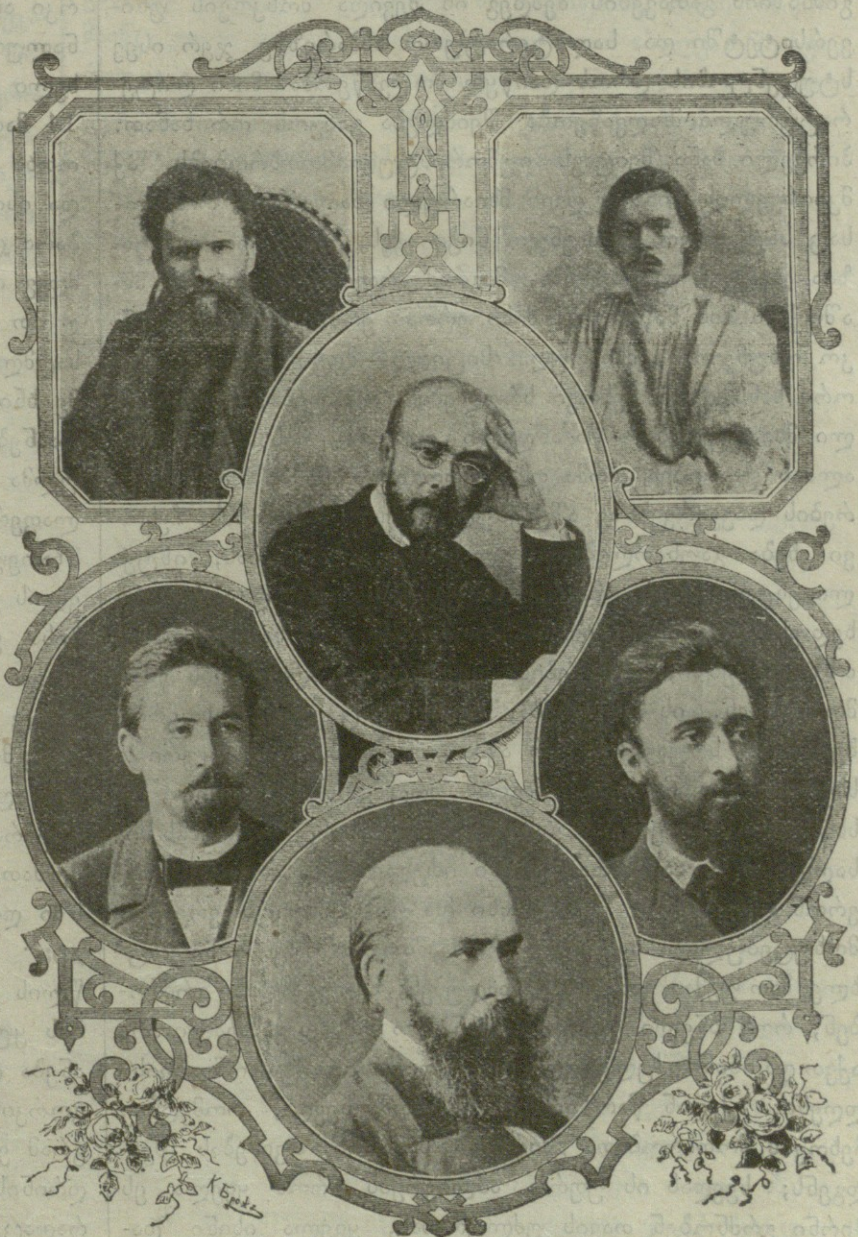
№ 35. კვირა, 26 აგვისტო 1901 წელსა. № 35.

გაზეთის ფასი: ერთი წლით თფილისში 7 მან., ნახევარი წლით 3 მ. 50 კ.; თფილისის გარეთ ერთი წლით 8 მან., ნახევარი წლით 4 მან., სამი თვით 2 მან., თითო ნომერი — სამი შური.
 სელის მოწერა მიიღება: თფილისში — «წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების» კანცელარიაში და «კვალის» რედაქციაში, თბატრის ქ., № 12.
 ტელეფონი № 734.
 ფოსტის ადრესი: Тифлисъ, редакция „КВА.ЛИ“.

შინაარსი: რუსული პოეზიის უმთავრესი მომენტები, ი. გომართელისა. — სხვა-და-სხვა ამბები. — შინაური მიმოხილვა. — სიონისტების კრება თფილისში. — კორესპონდენციები. — რუსეთის ცხოვრება. — საზღვარგარეთ. — სამშობლოს ცაზე, რიგოლეტოსი. — წითელი ვასილი, მოხროსა მ. გორისა. — მცირე შენიშვნა ენის შესახებ, ნ. ახმეტელაშვილისა. — ზოგიერთი ცნობები სწავლა-განათლების შესახებ კავკასიაში. — ურნალ-გაზეთებიდან. — წერილები რედაქციის მიმართ. — განცხადებანი.

რუსული ლოეზიის უმთავრესი მომენტები მე-XIX საუკუნეში. (დასასრ. — იხ. № 34).

როგორც მკითხველი დაინახავდა წინა წერილებიდან, რელიზში, ცხოვრებით უკმაყოფილება და ამ უკმაყოფილებაზე აგებული ღრმა სევდა რუსეთის სიტყვაკაზმული მწერლობის ძირითად თვისებას შეადგენს მთელი XIX საუკუნის განმავლობაში. ეს სევდა ძლიერი იყო მეოცდაათე წლებში; მეორმოცე წლებში მისი ამონაკენესი სუსტათ მოისმის რუსულ მწერლობაში, მაგრამ ის კი არ მოსპობილა: მოწინავე თაობა მედგრათ შეებრძოლა ბატონყმობის უღელს და ერთი მხრით ამ ბრძოლამ, მეორე მხრით ბატონყმობის გადავარდნის იმედით გამოწვეულმა უკეთესი მომავლის მოლოდინმა სევდა ბატარა ხანს დააიწყებია რუსეთის ბელეტრისტებსა და პოეტებს. ბატონყმობის გადავარდნის შემდგვე სევდა ისევ იღვიძებს და ისე ძლიერდება და მწვავედება, რომ საუკეთესო ახალგაზდანი არაყში ეძებენ თავდაიწყებას, ან მისტიციზმისა და სარწმუნოების მფარველობის ქვეშ ეძებენ გამამხნეველ ნუგეშს. მაგრამ მეოცდაათე წლების სევდასა და მესამოცდაათე და მეოთხმოცე წლებისა და დღევანდელ სევდას შუა დიდი განსხვავებაა. პირველი იყო განსაკუთრებით ფილოსოფიური და სუბიექტიური, მეორე კი საზოგადოებრივი და ობიექტიურია. მაგ., ლერმონტოვის პესიმიზმის მიზეზი უმთავრესათ მისივე საკუთარი ბუნება არის და აზროვნების თვისება და არა ცხოვრება და პოეტის სოციალური შეხედულებანი; პოეტს თვით სიცოცხლე არ უყვარს,



პ. გ. კოროლენკო. მ. დ. ბობროვინი. მ. ქსინე გორკი. ან. პ. ჩხოსვი. ად. კ. შელევი (მისაილივი). ვს. მ. ვარშანი.

ცხოვრება არ იზიდავს და სიკვდილს დაეძებს, როგორც ზაირანი. სულ სხვაა სევდა ლევიტოვის, პომილოვსკის, სალტიკოვის, გარშინის და სხვების. ამათ სიცოცხლე უყვართ, ბედნიერებისაკენ მთელი თავისი არსებით მიისწრაფიან, მაგრამ არ მოწონთ თვით საზოგადოებრივი ცხოვრების პირობანი, რომელნიც უარყოფენ საზოგადო ბედნიერებას. ტოლსტოის არსებაში კი სევდის ორივე დასაბამი: ფილოსოფიური და საზოგადოებრივი ერთათ შეერთდა, მაგრამ ტოლსტოიმ უარპყო აქტიური ბრძოლა ცხოვრების სიზახინჯესთან და გლეხის ქობში ჰპოვა ცხოვრების იდეალი. ეს გლეხი და მისი ცხოვრება რემოტნიკოვიდან მოკიდებული ჩეხოვამდე დღევრით დაახსიათეს რუსეთის ბელეტრისტებმა, არაფერი არ გამოტოვეს, მაგრამ სანუგეშო შიგ ვერა ნახეს რა და მემკვიდრეობით ნაანდერძევი სევდა სიტყვა-კმხულ მწერლობაში თანდათან ძლიერდება. ლიტერატურის ასეთი მიმართულების საუკეთესო წარმომადგენლები დღეს რუსეთში არიან ან. ჩეხოვი და მ. გორკი. მაგრამ მაშინ როდესაც ჩეხოვის საზოგადოებრივ სევდას ფილოსოფიური სევდის ელემენტებიც ერევა, რის გამო ზოგიერთი კრიტიკოსი მასში უნუგეშო პესიმისტს ხედავს, გორკის პოეზია ფილოსოფიურ სევდას მოკლებულია.

ანტონ ჩეხოვი დაიბადა 1860 წელს ტაგანროგში. გიმნაზიის გათავების შემდეგ ის შევიდა მოსკოვის უნივერსიტეტში და სალიტერატურო ასპარეზზე ჯერ ისევ სტუდენტობის დროს დაიწყო მოღვაწეობა. მისი ლიტერატურული მოღვაწეობა შეიძლება გაიყოს ორ ხანათ. პირველი ხანა შეიცავს იუმორისტულ მოთხრობებს. აქ მკითხველის წინაშე დგას მხიარული ახალგაზდა, რომელსაც საუცხოვო საოხუნჯო ნიჭი აქვს, მდიდარი ფანტაზია და მოძრავი ბუნება, მაგრამ არავითარი იდეალი არ აშუქებს მის ნაწერებს; მისი ერთათ ერთი მიზანია უმანკო ოხუნჯობა, მხიარული სიცილი — მეტი არაფერი. მეორე ხანაში კი ჩეხოვი სრულებით იცვლება, — წინანდელი მხიარულება, წინანდელი იუმორი მის ნაწერებში აღაგს უთმობენ ღრმა ფსიხოლოგიურ ანალიზს და ცხოვრების დაკვირვებაზე აშენებულ უიმედო პესიმისტს. ჩეხოვი ეხება გაუნათლებელი გლეხობის ცხოვრებას, ინტელიგენტთა წრეს, მაგრამ სანუგეშოს ვერსად ვერაფერს ხედავს. ყველა ის პირები, რომლებსაც ის ხატავს თავის თხზულებებში, სრულებით ჩვეულებრივ ადამიანებს წარმოადგენენ. ის ცხოვრება, რომლითაც ისინი ცხოვრობენ, მათ სრულებით არ აკმაყოფილებს, მათ წყურიათ სხვანაირი ცხოვრება. მაგრამ არც გონება შესწევთ ამ სხვანაირი ცხოვრების გამოსაცნობათ, არც ძალა მის მისაღწევათ და ამგვართ ისინი იძულებული არიან იცხოვრონ უფერული, წვრილმანი და უნუგეშო ცხოვრებით. მოხუცებულები ხედავენ, რომ მთელი თავისი სიცოცხლე მათ უქმათ გაატარეს, დაღუპეს; ახალგაზდანი გრძნობენ, რომ ბნელი ცხოვრებიდან მათ არსად გასავალი არა აქვთ და ისინი იძულებული არიან ფუჭათ გაატარონ თავისი დღენი; აქედან წარმოდგება ის ღრმა სევდა, რომელიც ჩეხოვის მოთხრობათა გმირების საერთო თვისებას შეადგენს; სევდას ის უფრო აძლიერებს, რომ ყველა ეს პირნი გრძნობენ თავის უძლურებას, ყველა ისინი დაწმუნებული არიან, რომ ცხოვრებაში ვერაფერს სანუგეშოს ვერ შეხვდებიან; ისინი თავის გულსავე ასკდებიან

და ზოგი დღეს თუ ხვალ სულით ავადმყოფი გახდება, ზოგი კი ლოთობაში იფიწყებს როგორც მთელ ცხოვრებას, ისე მთელ თავის მწარე ფიქრებსა და იდეებს. სიკვდილს თარ თავსაც. ჩეხოვმა ერთი თვისება შეიჩინა ბოლომდე: როგორც იუმორისტულ მოთხრობებში, ისე შემდეგ მის ნაწერებში მკითხველი ვერ ნახავს ვერაფერს იდეალს, რომელსაც ემსახურება ავტორი: მისი პიესები, რომლებშიც საუცხოვოთ გამოიხატა ავტორის ძლიერი ნიჭი, მაყურებელს აოცებენ ცხოვრების ღრმა ცოდნით, ფსიხოლოგიური ანალიზით და მოქმედების განვითარების სრული ბუნებრივობით, მაგრამ მათში არ არის არც ერთი საიმედო შუქი, არც ერთი გამაზნევებელი მოვლენა, არავითარი იდეალი. რა უყვარს ავტორს, რას ეტრფის ის, როგორია მისი სიმპატია ან ანტიპატია, ამის შესახებ მისი თხზულებები არავითარ პასუხს არ იძლევიან: ცხოვრება უფერულია, უნუგეშო, უიმედო, ის საშინელი მოწყენისა და სევდის მეტს არას აძლევს ადამიანს, მაგრამ სხვანაირი ცხოვრება შეუძლებელია, — აი ჩეხოვის ღრმა რწმენა, რომელიც ნათლათ არის გატარებული განსაკუთრებით იმის უკანასკნელ ორ პიესაში «Дядя Ваня»-სა და «Три сестры»-ში.

სულ სხვაა გორკი. გორკი მარტო ძლიერი ნიჭი კი არ არის, იგი ამავე დროს ძლიერი ბუნებაა. მაგრამ გორკი არა თუ ნიჭით, მთელი თავისი ცხოვრებით ორიგინალური ადამიანია. მაქსიმე გორკი (მისი ნამდვილი სახელი და გვარი ალექსი პეშკოვია) დაიბადა 1869 წელს 14 მარტს, ნიჟნი-ნოვგოროდში ღარიბი დედმამისაგან. ოთხი წლისას მამა მოუკვდა, დედა მეორეთ გათხოვდა და ისიც მალე გარდაიცვალა. პატარა გორკი პაპის ანაბარა დარჩა. წერა-კითხვას ჯერ მას პაპა ასწავლიდა, შემდეგ ის მიაბარეს სასწავლებელში, სადაც გორკიმ მხოლოდ რამოდენიმე თვე დაჰყო. ცხრა წლის გორკი ფესსაცმლის მაღაზიაში მოსამსახურეთ დააყენეს; რამოდენიმე ხნის შემდეგ ის მიებარა მხატვარს, მალე მასაც თავი დაანება და მხარეულის თანაშემწე გახდა გემზე. მხარეულმა თავის შეგირდს კითხვა შეაყვარა; გორკი ყველაფერს კითხულობდა, რაც კი ხელში მოხვდებოდა. მხარეულიდან გორკი გადადის მეზალესთან. მაგრამ სწავლის წყურვილს ის მალე მიყავს ყაზანში; უფულობისა გამო ის იძულებული გახდა მეზულკეს მიბარებოდა და სწავლის მაგიერ ცოპი ეზილა. მალე ამ ხელობასაც თავი დაანება და კვასის ყიდვა დაიწყო. როდესაც ესეც მოწყინდა, დაიწყო აქეთ იქით სიარული, რუსეთის ბევრი ადგილები შემოიარა და შემდეგ თფილისში დაბინავდა პატარა ხანს; აქ ის რკინის გზაზე მსახურებდა უბრალო მუშათ. ლიტერატურული მოღვაწეობა გორკიმ თფილისში დაიწყო. პირველი მისი მოთხრობა «Макарь Чудра» «კაკაზ»-ში იყო დაბეჭდილი 1892 წელს. სამი წლის განმავლობაში მან მთელი რუსეთის საზოგადოების ყურადღება მიიქცია; აქეთ-იქით სიარულს თავი დაანება და მხოლოდ ლიტერატურულ შრომას მიმართა. გორკის მოთხრობებში ყველგან გატარებულია სევდა, მაგრამ ეს სევდა არ არის არც ლერმონტოვის, არც შჩენდრინის, არც გარშინის ან ჩეხოვის; პირველთა სევდა რალაც უიმედო, უმოძრაოა, გორკის სევდა კი ხანდახან თუ მშვიდი და წყნარია, ხანდახან გაბრაზებულია, აღულებული, ამხედრებული და საბრძოლველათ გამზადე



ბული. მეოთხმოცე წლების სევდის დამახასიათებელ თვისებას უძლიურება შეადგენს, გორკისას კი ძალღონის სიჭარბე. გორკის მკაფიო იდეალი აქვს და ამ იდეალით აღჭურვილი იკვლევს ის თანამედროვე ცხოვრებას; რადგანაც ეს ცხოვრება მის იდეალს სრულებით არ შეეფერება, ამიტომ ერთსა და იმავე დროს მისი მოთხოვნები მდიდარ პოეტურ სურათსაც წარმოადგენენ ცხოვრებისას და შეუბრალებელ სატირასაც, იმდენათ შეუბრალებელს, რომ როდესაც დღევანდელი საშუალო ინტელიგენტი უკვირდება გორკის გამირებს და თავის სულიერ სიმდიდრეს მათსას აღარებს, შეუძლებელია თავის თავის არ შეტყუვდეს და თავი ძირს არ დახაროს ამ მაწანწალა ხალხის წინაშე. გორკის მიზანია დღევანდელ ცხოვრების ნაკლებდევანებანი გადუშალოს მკითხველს, ამ ცხოვრებას ძლიერი პროტესტი გამოუცხადოს და მიუთითოს მკითხველს, თუ სად აწის ხსნა, რა აწის საჭიროა ჩხოვრებისა და აღამიანის ასამადლებლათ. გორკის დიდი მნიშვნელობა და ორიგინალობა სწორეთ ამში მდგომარეობს: ის არ კმაყოფილდება მარტო ცხოვრების გაკიცხვით, როგორც შგრებოდენ რუსეთის ყველა ბელეტრისტები და პოეტები, ის გვითითებს წამალზედაც.

თუმც პირველი შეხედვით მის მოთხოვნებს გარეგანი ერთფერობა ეტყობა, მაგრამ მისი ყოველი ახალი მოთხოვნა ახალ-ახალ ფიქრებს უღვიძებს მკითხველს, უფრო უხელს თვალებს და ყოველთვის ახალ-ახალ კითხვებზე უთითებს. თავისი მიზნის განსახორციელებლათ გორკიმ აირჩია სრულებით ახალი და ორიგინალური თემა—**НОСЯКЪ**-თა, ანუ მაწანწალა ხალხის ცხოვრება და მათი სულიერი მდგომარეობა. თვითონ გორკი ფოკუსს წარმოადგენს ყველა იმ ღირსებისას, ფიქრებისა და გრძნობებისას, სულიერი შფოთვისა და მოუსვენრობისას, რასაც ჩვენ მის გამირებში ვხედავთ: ამიტომ ეს წრე ისე საუცხოვოთ, ისე აზრიანათ გორკიმდე არავის არ დაუხასიათებია, თუმცა მას რუსეთის ბელეტრისტთაში წინეთაც შეხებიან ზოგნი. მიუხედავთ ამისა გორკის ნიჭის მთავარი ღირსება ბოსიაკთა საუცხოვოთ დახატვაში სრულებით არ მდგომარეობს, როგორც ეს ბევრს ჰგონია. გორკიმ ასეთი ხალხი განგებ, განზრახული მიზნით ამოიჩია: დღევანდელი ცხოვრების დამახასიათებელ თვისებას ბურჟუაზიული კმაყოფილება შეადგენს და მარტო საკუთარი კუჭისათვის ზრუნვა: ასეთი ცხოვრების მთელი სიბეჩავისა და სისაძაგლის გადმოსაშლელათ საუკეთესო მასალას წარმოადგენს მაწანწალა ხალხი, რომლის გულშიც გორკიმ ჩაგვახედა, რადგანაც დღევანდელი ცხოვრების შეუფერებლობას ისე არავინა ხედავს და არავინა გრძნობს, როგორც ეს ხალხი, ამ ცხოვრებას ისე აშკარათ და ისე სასტიკათ არავინ უცხადებს პროტესტს და არავინ უარყოფს სრულებით, როგორც ბოსიაკები; სწორეთ ამიტომ მიმართა მათ გორკიმაც.

მაშინ როდესაც ჩხოვის გამირები თითქმის ყოველისფერს ცხოვრებას ახვევენ თავზე და თავის სრულ უძლიურებას ცრემლებში ალბობენ, გორკის გამირები თუ ცხოვრების პირობათა ძლიერებას გრძნობენ, ამავე დროს თვით აღამიანსაც ამტყუნებენ, ცხოვრების უვარგისობაში მასაც ბრალსა სდებენ. „ვინ არის ჩვენს წინაშე დამნაშავე? თვით ჩვენ ვართ დამნაშავე ჩვენს თავისა და ცხო-

ვრების წინაშე!“ ამბობს კონოვალოვი. როგორც აღვნიშნეთ ცხოვრების შეუფერებლობაში გორკის გამირები ერთი მხრით თვით აღამიანს ამტყუნებენ. „ნუთუ შეუძლებელია მართლაც ისეთი კანონის გამოგონება, რომ ყველა ისე მოქმედებდეს, როგორც ერთი, რომ ყველას ერთმანერთისა ესმოდეს? ასე შორიშორს ერთი ერთმანერთზე შეუძლებელია ცხოვრება!“ აი მათი მსჯელობა. აქედან ცხადზე ცხადია, თუ როგორი წყობილებისაკენ არის მათი სიმატია. რა არის საჭირო მათ თვალში ასეთი წყობილების განსახორციელებლათ? უპირველესათ აღამიანმა ხელი უნდა აიღოს დღევანდელ ცხოვრებაზე და თვით ეს მაწანწალა ხალხი ასეც იქცევა: დღევანდელ ცხოვრებას ის სრულებით უარყოფს და სხვა გზით ცხოვრობს, მისი სიმატია და სურვილები სრულებით სხვა არის, ვიდრე დღევანდელი ჩვეულებრივი აღამიანის. რაღა უარყოფს დღევანდელი ცხოვრების პირობები, მათ თავის ბუნებაში ამოიშალეს ყოველისფერი, რაც კი აღამიანს ბურჟუაზიულმა პირობებმა შთაუნერგეს. მიუხედავთ იმისა, რომ უმეტესი მათგანი დაბალ წრიდან არიან გამოსული, ისინი სრულებით განთავისუფლებული არიან მიწის მონობისაგან; ოქროს სასახლები რომ დაუდგათ და სრულს კმაყოფილებაში ამყოფოთ, მიწას ისინი მაინც აღარ დაუბრუნდებიან. მაგალითათ «ბალკა»-ში სერიოჟა იაკობზე ამბობს: «სოფლის სუნი უდის და მე კი ეს სუნი მეჯავრებაო». კერძო საკუთრების უზომო სიყვარული და ფულის გაღმერთება ჩვენის დროის ერთ ნიშნობლივ მოვლენას შეადგენს. გორკის მაწანწალა ხალხი კი ამ მოვლენის გარეშე დარჩენილი; არავითარი კერძო საკუთრება მას არ იზიდავს, ბურჟუაზიული კმაყოფილებისადმი მას არავითარი მისწრაფება არა აქვს. «ბოსიაკებში» ჩვენ ვხედავთ აგრეთვე ნამეტან გულკეთილობას. როდესაც მოთმინებიდან გამოდიან, მაშინ საშინელი სიმხეცის ჩადენაც შეუძლიათ, მაგრამ სამაგიეროთ ამხანაგობა, ერთმანერთის გატანა გაქირვების დროს, შებრალება და სხვ. საუკეთესოთ შეუძლიათ. როდესაც უყუარებთ გორკის **НОСЯКЪ**-ს, გინდათ ის შეიბრალოთ, გინდათ მალლიდან გადმოხედოთ და თქვენი საქმიანობა, თქვენი აზრიანი ცხოვრება მის ცხოვრებას დაუპირდაპიროთ, მაგრამ მისი სახე აშკარათ გეუბნებათ, რომ თვით მას ებრალებით თქვენ. ის თავის თავს გაცილებით მალლა აყენებს თქვენ თავზე, თავის მდგომარეობას—თქვენ მდგომარეობაზე. დღევანდელ ჩვეულებრივ აღამიანსა და „ბოსიაკს“ შორის დიდი განსხვავებაა: პირველი ყურებაზე ჩაფლულია დღევანდელი ცხოვრების წუმპეში და იქიდან ამოსვლას არ ცდილობს, მეორე კი ამ წუმპედან ამოვიდა, სრულებით სხვა გვართ ცხოვრობს და ახალს გზას ეძებს; პირველი მძოვრია აწმყოში, მეორე კი მომავლის სპეტაკი სულია, მაწანწალას სხეულში ჩასახული. «მე უნდა ამოვშალო ჩემს არსებაში ყველა ჩემი გრძნობანი და ფიქრები, რომლებიც ოდესღაც ჩემი იყვენ... ჩვენთვის საჭიროა რაღაც სხვა, სხვა შეხედულება ცხოვრებაზე, სხვა გრძნობანი... ჩვენ გვეჭირება რაღაც ახალი», ამბობს გორკის ერთი გამირი. ყველა ეს «ბოსიაკები» თავის არსებაში ძალას გრძნობენ და იმიტომ ყოველგვარ შემთხვევაში მეტათ გულმაგარი და ამასთან გამხედავნი არიან, მაგრამ იმათ უმთავრესი თვისება თავისუფლებისა და დამოუკიდებელი ცხოვრებისადმი უზომო,

სტიქიური სიყვარულია. თავისუფლება იმათ ორგანიზულ მოთხოვნებს შეადგენს, უამისოთ მათ ცხოვრება არ შეუძლიათ.

გორკის გმირები, თუმც ყველანი რეალური პირნი არიან, თვით ცხოვრებიდან ამოღებული, თუმცა მათს დახასიათებაში გორკის რუსეთის მწერლობაში ტოლი არა ჰყავს, მაგრამ გორკის მნიშვნელობა მაინც ამაში არ მდგომარეობს; მან შთაბერა მომავლის სული თავის გმირებს, მათში გამოხატა დღევანდელი კაცობრიობის საუკეთესო და მასთან უსაქიროესი, მომწიფებული მისწრაფებანი; ცალის ხელით გორკი აქცევს აწმყოს, მეორეთი ის აშენებს მომავალს, გვითითებს, თუ როგორი უნდა ვიყოთ ჩვენ და როგორი მომავალი უნდა შევქმნათ, და აი აქ არის გორკის ძალა და მისი ღრმა მნიშვნელობა. რუსეთის ბელეტრისტიკის უმოძრაო, უძღური და უიმედო სევდა გორკის ნიჭმა მოძრა, დაუდგრომელ, ძლიერ და იმედით აღსავსე სევდათ აქცია; გორკი წინ მისწრაფის მთელი თავისი ძლიერი არსებით და იქითკენ ეზიდება ძლიერათ კაცობრიობასაც; აშენდება ის, რის აშენებასაც გორკი გვიქადაგებს ან შევძლებთ აშენებას? ამას მომავალი დაგვანახვებს, ხოლო უპირველესი პირობა კი ამისთვის იმ კარგი თვისებებით აღჭურვაა, რომლებსაც გორკი გვიხატავს თავის გმირებში.

ი. გომარული.

სსვადა-სსვა ამბები.

უმაღლესი ბრძანება. ამა წლის მაისის 31-ს სამინისტრომ შემდეგი წინადადება წარადგინა მინისტრთა კომიტეტში გაძლიერებული დაცვის (усиленная охрана) შემოღებაზე ზოგიერთ გუბერნიებსა და ქალაქებში:

I. გუბერნიებში: პეტერბურგის, მოსკოვის, ხარკოვის, ეკატერინოსლავის, კიევის, პოდოლის და ვოლინის, ქალაქებში: როსტოვში (დონზე), ტავანროვში, ნახიჩევანში, სოფელ კასპროვკაში და ტავანროვის ოლქში, პოსადებში ბოლოთადენკაში და კალონკაში, დაბა ვორკაჩუკაში (ხერსონის გუბერნია), და აგრეთვე პეტერბურგში, ოდესაში, ნიკოლაევში და იმ ადგილებში, რომლებიც ექვემდებარებიან კრონშტადის სამხედრო გუბერნატორს, უკვე შემოღებული გაძლიერებული დაცვის ვადა გაგრძელებულ იქნას 1901 წლის 4 სექტემბრიდან კიდევ ერთ წელიწადს.

II. ამავე ვადით გამოცხადებულ იქნას გაძლიერებული დაცვა ქალაქებში: თფილისში და ბაქოში მახრითურთ; პოკროვსკის და შუისკის მაზრებში ქალაქ ივანოვო-ვოზნესენსკითურთ, ქ. ელიზავეტოვადში, პოსად ვოსკრესენოვკაში და დაბა კრივოი-როვში (ხერსონის გუბერნიაში) და

III. იმპერიის იმ ადგილებში, სადაც გაძლიერებული დაცვა არ არის გამოცხადებული, მოქმედებაში იქნებიან 28, 29, 30 და 31 მუხლები სახელმწიფო წესწყობილების და საზოგადო მშვიდობიანობის დაცვის დებულებისა.

მინისტრთა კომიტეტმა განიხილა რა შემო აღნიშნული წარდგინება, დაადგინა: გამოთხოვილ იქნას ამაზე მისი იმპერატორებითი უდიდებულესობის უმაღლესი ნებართვა. ხელმწიფე იმპერატორმა, 29 ივნისს 1901 წ., მინისტრთა კომიტეტის დადგენილების უმაღლესი დამტკიცება ინება.

თფილისის გუბერნატორმა უკვე აცნობა თფილისის პოლიციისტერს, რომ ქ. თფილისში გაძლიერებული დაცვა ერთი წლის ვადით შემოღებულ იქნას 4 სექტემბრიდან.

აღუძრავთ კითხვა სადაც ჯერ არს, რომ დაწესდეს თფილისში მეფხოეთა ინსტიტუტი. გაძლიერებული დაცვის წესით ინსტიტუტის დაარსება დამოკიდებულია კავკასიის მთავარმართებელზე.

საგუბერნიო ადმინისტრაციამ წინადადება მისცა თფილისის ქალაქის საბჭოს განიხილოს ხელახლა საკითხი შესახებ საადრესო დაწესებულებისა და ცეცხლის მქრობ რაზმის რეორგანიზაციისა.

კავკასიის ადმინისტრაციას აღუძრავს კითხვა, რომ მიეცეთ ნება ბინის დამქირავებელთ მონაწილეობა მიიღონ თფილისის ქალაქის არჩევნებში.

ფინანსთა მინისტრმა დაამტკიცა პროექტი თფილისის სავაქრო სკოლის დაარსების შესახებ. სკოლის დასაარსებლათ ა. ი. მანთაშევა გადასდვა 50 ათასი მანეთი.

რამდენსამე ნოქარს თფილისის გუბერნატორისათვის მიუცია თხოვნა იმის შესახებ, რომ მიუხედავთ თფილისის საბჭოს დადგენილებისა ზოგიერთი მალაზიები ვაქრობენ კვირა-უქმე დღეებში და მით გვართმევენ ამ კოტაოდენ თავისუფალ დროსაცო. ნოქარები თხოვენ გუბერნატორს დაევალოთ შემოხსენებულ ვაქრებს, რომ მტკიცეთ აღსრულონ მათ ქალაქის საბჭოს დადგენილება.

კავკასიის მეორე საინჟინერო ოლქის კანცელარიის ცნობებით, ბალახანა-საბუნჩის ნავთის ქარხნებში 1900 წ. განმავლობაში უბედურ შემთხვევათაგან დაშავებულა 1484 კაცი. ამათგან სამი კვირის განმავლობაში მორჩა 847 კაცი. სამი თვის განმავლობაში—347; არ შეეძლოთ მუშაობა სამი თვის განმავლობაში 19-ს, ხოლო სრულებით აღარ შეეძლო მუშაობა 210 კაცს, გარდაიცვალა 61.

მომავალი წლის პირველ იანვრიდან რკინის გზებზე გაიხსნება პროფესიონალური კლასები სატელეგრაფო შედამხედველების მოსამზადებლათ.

ძმ. წოვიანოვების ბათამის ნავთის ქარხანაში მუშაობა შეწყვიტეს. ოთხსამდე დღიური მუშა და ასზე მეტი მედროვე დარჩენილა უსაქმოთ.

შინაგან საქმეთა სამინისტროს მოწერილობით გაუქმებულ იქნება კავკასიის გერმანელთა ახალშენების მართვა-გამგეობა. ამიერიდან ეს ახალშენები უნდა დამოორჩილონ საზოგადო წესს, რომელიც არსებობს კავკასიაში.

ამ ქამათ თფილისის ადმინისტრაცია ადგენს პროექტს თფილისის პოლიციის მტატის გაძლიერების შესახებ. მოუმატებენ ორ უბნის ზედამხედველს და ოც პოლიციელს.

თფილისის რკინის გზის ტექნიკურ სასწავლებელში



შესასვლელათ თხოვნა მიუცია 108 ყმაწვილს, ხოლო ვა-
კანსია ოცდახუთი.

დაბა ხონში და ახალსენაკში განუზრახავთ დააარსონ
სასოფლო ქსენონები.

ამიერ-კავკასიის რკინის გზის მმართველობას პეტერ-
ბურგის რკინის გზის უმთავრესი მმართველობისთვის მიუ-
წერია, რომ დაუყოვნებლივ უნდა შევეუდგეთ ჭიათურისა და
საჩხერის რკინის გზის გაკეთებას და გთხოვთ საჭირო
ფული გამოუგზავნოთ ამიერ-კავკასიის რკინის გზის მმარ-
თველობას.

თფილისის გუბერნატორმა მიწათმოქმედების სამინისტროს
სასოფლო ლაბორატორიიდან მიიღო წამალი (ბერეკტორესკის სითხე)
თავგვების ამოსაწყვეტათ.

სოფელ მარტყოფში (თფილისის მაზრა) გაიხსნა სა-
სოფლო ქსენონი. ქსენონის ექიმს წელიწადში დაენიშნა
1200 მანეთი ჯამაგირი და უფასო ბინა.

სენატმა განმარტა ერთი საგანი, რომელსაც ფრიად
დიდი მნიშვნელობა აქვს დასავლეთ საქართველოს გლეხ-
თა ცხოვრებაში. საქმე იმაში მდგომარეობს, რომ საგლე-
ხო კანონთა ძალით მებატონეს ნება აქვს ჩამოართვას
გლეხს სანადღროთ მიცემული ვენახი, თუ იგი წამხდარია
გლეხისაგან მოუყვლელობის მიზეზით. დასავლეთ საქართ-
ველოში, როგორც ვიცით, ფილოქსერა გავრცელებული,
და ვენახები ფუჭდება. ზოგიერთ მებატონეთ ისარგებლეს
ამ შემთხვევით და გლეხებზე საჩივარი განაცხადეს სათანა-
დო დაწესებულებაში და თხოულობდნენ გლეხებს ჩამორ-
თმეოდან ვენახი და მებატონეებისთვის მიეკუთვნებინათ.
ეხლა სენატმა განმარტა, რომ თუ გლეხი წარმოადგენს
მთავრობის აგრონომის მოწმობას, რომ წამხდარი ვენახი
იმ ადგილებშია, რომლებიც ფილოქსერით დაზარალებულ-
ათ ცნობილია, მაშინ ეს ვენახი აღარ ჩამოერთმევა
გლეხს.

შინაური მიმოხილვა.

ჩვენმა სოლოლაკელთა საბჭოს გამგებამ ერთი მი-
სი დამახასიათებელი მაგალითი ამ კვირაშიც მოგვცა.
შინაგან საქმეთა სამინისტრო შეეკითხა ქალაქის გამგეო-
ბას: შესაფერი და სასურველია ქალაქის ხმონების იმავე
ქალაქის მეიჯარეთ ყოფნა თუ არაო, და ჩვენმა გა-
მგებამაც გამოთქვა ამ საგანზე თავისი აზრი. თუმცა
წარსულში ასეთი მაგალითი ამ ათი-თორმეტი წლის გა-
ნმავლობაში მხოლოდ ორი ქონია ჩვენ თვით მართ-
ველობას, მაგრამ ორივეჯერ მეიჯარე-ხმონებმა პირ-
ნათლათ შეასრულეს თავისი მოვალეობა და ამიტომ
არც წარსული მაგალითი და არც სხვა რამ მოსაზრება
ნებას არ გვაძლევს შეუფერებლათ ვცნოთ ასეთი შეერ-
თება (совмѣщеніе); ხოლო თუ ეს კანონით აკრძალუ-
ლი იქნება, მაშინ ქალაქი ბევრს დაკარგავს. შესაძლებ-
ლია ამ კანონმა ბევრი გამოცდილი და მცოდნე პირის
რჩევა დარიგებით სარგებლობის საშუალება დაუკარგოს
ქალაქს, თუ ისინი შემთხვევით ქალაქის კონტრაგენტე-
ბი გამხდარანო. ასეთია გამგეობის მსჯელობა, რომელსაც

კიდევ უფრო ამტკიცებს, მათი აზრით, ყოფილ ორი მა-
გალითი: აქ ორივე კონტრაგენტი უფრო ქალაქისთვის
ზრუნავდნენ თურმე, ვიდრე თავის ჯიბისთვის, იჯარების
შესრულების დროს. გამგეობისავე აზრს ემორწმუნა, რასა-
კვირველია მისივე აზრით, წარსული, რომელიც გვა-
ცნობს, რომ მრავალ წელთა განმავლობაში ჩვენი თვით-
მართველოების ორგანოები—გამგეობა და საბჭო—არა-
სოდეს არ შეშინებინან და არ დარიდებინან კანონიერი მო-
თხოვნით მიემართათ კონტრაგენტ-ხმონებისათვისო. აბა
დაუკვირდით, მკითხველო, როგორა ჰგავს ეს გამგეობის
მსჯელობა სოლოლაკელთა მსჯელობას, როგორ სინამ-
დვილით გვამცნობს მათ წარმოდგენას თავიანთ თავზე,
რომ გარეშე სოლოლაკელთა არც ცოდნაა, არც ქალა-
ქის საქმეების სიყვარული, რომ მხოლოდ ისინი არიან
მართლი ამა სოფლისა. მათთვის წარმოუდგენელია თუ
რამე უხერხულობა იმაში რომ კაცი თვით იყოს თავის-
თავის მეიჯარე, კონტრაგენტი, და თავისი თავიც
მოიტყუილოს, რასაკვირველია, სხვის ხარჯზე. მართლაც
ის არა ჯობს სოლოლაკელისათვის, რომ იჯარა აიღოს,
როგორმე საქმე შეხანხლოს, მოაფუსფუსოს და მერე ქა-
ლაქის მამის—ხმონის სამოსელში გახვეულმა თვით მიი-
ღოს იგი, თვით შეიქნეს მისი დამფასებელი. ამის წარ-
მოდგენა შეუძლია მხოლოდ იმას, ვინაც იჯარადრის
გაჭირვებას იცნობს შესრულებული იჯარის ჩაბარების
დროს, რამდენი დავიდარაბა სჭირდება ამ დროს მას—
ხან ერთს უნდა მოუქონოს თავი, ხან მეორეს ნამუშევარ-
ი არ დაუწუნონ და ვინ იცის მოგების ნახევარი კიდევ
რომელიმე დამფასებელს და შემმოწმებელს უნდა მიე-
ცეს, რადგან იჯარა ხშირათ ერთობ «პირნათლათ» არის
ხოლომე შესრულებელი. აქ კი თვით იქნება იჯარის გამ-
ცემიც და მიმღებ-შემსრულებელიც, ფული-კი ქალაქისა,
და ამაზე უკეთესს სიზმარშიაც ვერ ნახავს კაცი. არც
გამტყუნება სოლოლაკელთა არჩეულ გამგეობას ასეთი
შეხედულება, რადგან იგი ისევ სოლოლაკელთა საბჭომ
უნდა განიხილოს, და რაღა იგი აღმასრულებელი ორ-
განო, რომელიც თავისი მბრძანებელის სურვილს წინდა-
წინვე ვერ მიხვდება. საბჭო, დარწმუნებული ვართ, კიდევ
უფრო ძლიერ საბუთებს წარმოადგენს ამ აზრის დასამტ-
კიცებლათ. საკითხავი აქ მხოლოდ ერთია, რატომ სხვა-
გან ვერ ახერხებენ ამ ორ მდგომარეობის შეთანხმებას
ერთ პირში. როგორც ვიცით, არც ერთ დაწესებულების
წევრს ნება არა აქვს იმავე დაწესებულების იჯარადარი
ან კონტრაგენტი შეიქნეს, ყველგან უხერხულათ მიჩ-
ნიათ, რადგან ყველა კაცი კაცია და როცა სხვისა და
მისი ინტერესი შეხვდება ურთი-ერთს, ყოველთვის მეო-
რეს ეძლევა უპირატესობა. ცნობილია აგრეთვე, რომ ძა-
ლლი ძაღლის ძვალს არ გატეხს, კაცთა შორის განწ-
ყობილებაშიც დამოკიდებულებას დიდი მნიშვნელობა აქვს,
და თუ ნამეტურ მოსალოდნელია ასეთ პირობაში შენ თვი-
თონ მოყვები და დღევანდელი იჯარადარი ხვალ შენი
მსაჯული იქნება, არა გვგონია ადგილი ექნეს თავისუ-
ფალ, «დამოუკიდებელ, მკაცრ» კრიტიკას, ყველამ ვი-
ციოთ რომ მხოლოდ იმას მოვიმკით, რაც დავითესია.
ასეთია საზოგადო კანონი, ხოლო თანამედროვე აზრი
კიდევ უფრო შორს მიდის, და საფრანგეთში იუსტიციის
მინისტრს ადვილიდან გადაყენება მოელის მარტო იმი-
ტომ რომ რაღაც დღინის თუ სპირტის წარმოებაში მო-

ნაწილად ყოფილა. მაგრამ ყოველივე ეს ზოგადი მოსახრებაა, ჩვენი მამები კი სულ სხვა კაცები არიან, ჩვენი მეიჯარენი მარტო ქალაქზე ფიქრობენ და მას ანაცვალავენ ყველაფერს. და თუ უბრალო ხმონები ასეთებია, გამგეობის წევრები ხომ უკეთესი იქნებიან, როგორც რჩეულთა რჩეულები; და ისინი რათ გამოარიცხეს, მაგრამ ეს შორიდებულების ნიშანია და ამას ალბათ საბჭო იტყვის. დავიცადოთ და ამასაც გავიგონებთ...

„Тифл. Лист.“-ის ერთი მკითხველი (№ 192) განმარტავს თუ რატომ «ემტერება» რკინის გზის მეისრე (стрелочникъ) მგზავრებს და მატარებლებს და დღემუდამ უბედურებას ახდენს: ხან მატარებლებს დააჯახებს ერთმანერთს, ხან რეისებიდან გადუშვებს და დაამტვრევს და სხვ. მეტათ საინტერესოა ეს წერილი. აქ ჩვენ მიმოხილვაში მხოლოდ მისი რამდენიმე სტრიქონის ამოწერა გვინდა სიტყვა სიტყვით: «საქმე ის არის, რომ გარდა ყველა იმ მოვალეობათა, რომელთაც ამ მეისრეს აკისრებენ მისი მოვალეობის მიხედვით (საკმაოთ ბლომათ), მორიგეობისგან თავისუფალ დროს მან უნდა შეასრულოს ის საოჯახო მოვალეობანიც, რომელსაც მას სადგურის უფროსი ავალებს. ამ დროს ის მწყემსიც არის, მზარეულიც, ლაქიაც და ხშირათ ქალბატონის ხელზე მოსამსახურე გოგოცაო», ამბობს „Тиф. Лист.“-ის მკითხველი, და, «რასაკვირველია, ასეთ პირობებში მოსვენებაზე და ძალის აღდგენაზე ლაპარაკიც კი შეუძლებელია».

«ნუთუ, არ შეიძლება ასეთი წესის თავიდან აცილება და მით იმ უბედურებათა რიცხვის შემცირება, რომელნიც ხშირათ მართლა მეისრეების დაქანცულობის პირდაპირი შედეგია?» ვიკითხავთ იმ წერილის ავტორთან ერთათ ჩვენც...

ნუთუ არც ბ. ზდანოვიჩს შეუძლია ვასილ წერეთლის ბრალდებათა აცილება და მწერლობას ნიორადე-გუგუშვილ-ნარაკიძეთა საზიზლარის საქციელისა. რამდენათ სათნო, მომთმენი, და აუჩქარებელია პირველი, იმდენათ უცხვირპირო არამკითხვე მოამბეები არიან მეორენი და მათზე არას ვიტყვი. პირველს ცხვირპირში ერთ ბრალდებაზე მეორეს არტყამენ, მაგრამ ის ხმას არ იღებს, საკვირველის მოთმინებით ეპყრობა მოპირდაპირეს, თუმცა დარწმუნებული ვართ საბუთები ექნება, აბა როგორ წარმოვიდგინოთ „ქუთათურების მომჯადოებელს საბუთი არა ქონდეს, როცა მთელი ქუთათისი ერთ „აბლაკატურ“ საბუთის ქალაღდათ არის გადაქცეული. მე მგონია ის იმ ბრძნულ ანდაზას ემხრობა, რომელიც ამბობს: „ყბედი მუნჯმა დალალოა“. ასეთია ამ ყოფილი ლიტერატორის ტაქტიკა მწერლობაში, მაგრამ კახაბერიც კაცია და მიინცვერ მოუთმენია და კერძო ლაპარაკში გამოუცხადებია, რომ ყოველივე, რასაც წერეთელი წერს, სიცრუეაო. ბედნიერია, ვინც მასთან პირადი ბაასის ღირსია, ის ნამდვილ ამბავს გაიგებს, ხოლო ვინც მარტო მწერლობით ვადევნებთ თვალყურს ამ უსწორო ბრძოლას, ისინი ვიჩაგრებით, არ გვაქვს საშუალება ნამდვილი ვიცოდეთ და კარგი იქნება ყოფილმა ლიტერატორმა ერთხელ კიდევ აიღოს კალამი ხელში. თვით ზევსიც კი დაქექდა ხოლმე, როცა კაცთა შორის ნამეტან უსამართლობას ან მედიდურებას დაინახავდა!..

სიონისტების კრება თფილისში.

20 აგვისტოს გაიხსნა თფილისში სიონისტების პირველი კრება კავკასიაში. სიონიზმი, როგორც მოძრაობა, რომელსაც მიზნათ აქვს ებრაელების ეროვნული გაერთიანება და პალესტინაში დასახლება, დიდი ხნის ამბავი არ არის. მართლაც ებრაელები, გაფანტულნი დედა მიწის ყველა კუთხეში, სადაც კი აღმართს თვისი დაუდგამს, მრავალ საუკუნეების განმავლობაში ოცნებობდნენ პალესტინაში დაბრუნებას, მაგრამ ამ ოცნებას ბევრად მხოლოდ მეცნიერულ საუკუნის მეორე ნახევარში გაუღმა რამდენიმეთ. ამის მიზეზი იყო უმთავრესათ ანტისემიტური მოძრაობის გაძლიერება სხვადასხვა ქვეყნებში. ამ გაძლიერებამ გამოიწვია ებრაელების გადასახლება, ემიგრაცია, ამერიკაში და პალესტინაში, ევროპის სხვა-და-სხვა ადგილებში გაჩნდნენ წრეები, რომლებსაც მიზანი იყო სამიწათმოქმედო კალახების დაარსება პალესტინაში და ეროვნული თვითცნობიერების აღორძინება ებრაელებში. 1884 წელს პრუსიის პარტიკულარში, კატოვიცაში, შედგა ამ წრეების წარმომადგენელთა კრება, რომელმაც დაარსეს საზოგადოება სახელწოდებით „სიონის მეგობარნი“. ამ საზოგადოების მიმდევარნი იწოდებიან სიონისტებათ. საზოგადოებამ დაიწყო მოქმედება; იმავე დროს რუსეთის მთავრობამ ნება დართო „სიონისაში და პალესტინაში მიწის მუშა და სელისან ებრაელების დამსახურებელ საზოგადოებას“. ამას შედეგათ მოჰყვა ის, რომ დიდძალი ებრაელები მიასწდნენ პალესტინას; ამ მოძრაობას წინააღმდეგ ოსმალეთის მთავრობა, რომელმაც აკრძალა პალესტინაში ებრაელების ჩასახლება. ამ დაბრუნების თავიდან ასაშორებლათ და აგრეთვე ახალის მოძრაობის გასაძლიერებლათ ქ. ზანკელში 1897 წელს მოწვეულ იქმნა სიონისტების პირველი კონგრესი, რომელმაც შეიმუშავა შემდეგი პროგრამა მოქმედებისათვის: სიონიზმის მიზანი არის შექმნა პალესტინაში ებრაელებისთვის თავშესაფარის, რომელიც უსრულებელი იქნება უნდა იქმნას კანონით. ამ მიზნის საშუალებათ უნდა ჩაითვალოს: პალესტინის დასახლება ებრაელ მიწის მუშებით, სელისანებით და მრეწველებით, გაერთიანება ებრაელებისა სხვა-დასხვა ადგილებში თუ საზოგადო ორგანიზაციების დაარსებით და სხვ.

სიონიზმის მიზნის გასასორციელებლათ დაარსებულ იქმნა ლონდონში «სახალშენო ბანკი» ერთი მილიონ სტერლინგის ძირის თანხით. შემდეგში სიონიზმს შეუერთდეს სხვა სახალშენო საზოგადოებასა, როგორც, მაგ., «უზრა», ზარონ გარმის «ებრაელების სახალშენო საზოგადოება და სხვ. ამ უამათ სიონისტების კონგრესი დროგამოშუბით იკრებება ევროპაში.

თფილისში სიონისტების კრება გაიხსნა იუენერის უნივერსიტეტის თავმჯდომარეობით. კრების დაწყებისას თავმჯდომარემ მოკლეთ გააცნო დამსწრე ებრაელთ სიონისტთა მიმართულება და მისი მნიშვნელობა, აგრეთვე დაასურათა ვრცლათ ის, თუ რა გავლენათა სიონისტების მოძრაობის საქმის მეთაურთ. მათ დაუარსებათ სიონისტთა ბანკი, საიდანაც დღემდე 600,000 მან. შემწეობა აღმოუჩინათ შეუძლებელ ებრაელებისათვის.

ლონდონში ამ ერთის წლის წინათ მომხდარ კონგრესზე სიონისტებს დაუდგენიათ რიონებათ დაიონ ის ადგილები, სადაც ებრაელები ცხოვრებენ. მალე ლონდონში სიონისტთა მე-1 კონგრესი მოხდება, რომელზედაც ანკარის წარსადგენათ უნივერსიტეტის თფილისში ეს კრება დაენიშნავს. დიდი



გაუგუნა იქონია დამწერე ებრაელებზე როგორც თვით თავმჯდომარისა, ისე მათის რაზმის ლეგინის სიტყვამ. მათ სიტყვებს ხაღნი ადტარებულის ტაშის ცემით მიეგება. ეს სხდომა დამთავრდა აღნიშნულ რაზმის სხვა-და-სხვა წრეების წარმომადგენელთა ანგარიშების წავითხვით, საიდგანს სჩანს, რომ უმრავლესობა ებრაელებისა დიდის ადტარებით კვიდება სიონისტების მიერ დაწესებულ საქმეს.

კორესპონდენციები.

პიათურა. როგორც ესომუხათ მკითხველებს, შარშანდელ კრებაზე თეატრის ასაგებათ თუ მოსაწეობათ გადაიღვა 2,000 მან. წლიურათ, მაგრამ რადგან ეს ფული არ უოფნიდათ სახლის ასაგებათ, ამიტომ იქარავეს გვარისანი დიდი დარბაზი, მგონი 500 მან. წელიწადში, შუაგულ ალაგას და თეატრიც რიგისათ მოიწეო: სტენა, ლოკები, პარტერი და სხვა მოხდენილათ არის გაკეთებული. სტენასზე ოთხი ოთასიღ კია გაკეთებული კულისებათ: ორი—კაცებისთვის და ორი—ქალებისთვის. რაც შეეება დეკორაციებს... ამასე კი უგანრავათ, ნუღარას მკითხავთ, იმასთან სამაგლობა რამ არის. მე მგონია მოსწავლე ბავშვს უნდა გაკეთებოდნ ისინი! ავიღოთ, მაგალ., ტუე: დასატულია ორი ბუნქი და თუ არავინ ავიხსნის, რომ ეს ტუეა, თქვენით ვერ მისვდებით; ასეთივეა ოთასები და სს. და აუცილებელი საჭიროა წარწერა: «СЕ ЛЕВЪ, а НЕ СОБАКА», მათი ღობი უფრო ძაღლს ჰგავს!.. ამბობენ ვითომ ბ. ბალანჩივაძეს გაკეთებოდნ ეს დეკორაციები, მაგრამ არ გკვირა, რომ უფასოთაც კი შეურაცხყოფს ასე რომელიმე მოსვლემ თავისი მარჯვენა და ისეთი ნაწარმები გაკეთოს, რომ უგულა მას შერცხვენას უთელიდეს, აქ კი დეკორაციებში 400 მანეთამდეა დასარჯული. გაკვირს რათ მიუღიათ ასეთი ნამუშაური მათ, ვისი საქმეც იყო ეს... გადავიდეთ წარმოდგებებზე.

წარმოდგებებს მართავენ ქუთაისის სახალხო წარმოდგენების სტენის მოყვარენი. შავი ქვის მრეწველთა საბჭოს შეუწივას ამ წრისთვის 1000 მან. იმ პირობით, რომ მათ ჭიათურაში იაფ ფასისანი წარმოდგენა გამართონ მუშა ხალხისთვის. ამნაირათ საბჭოს «გვიციც გაუხდენია და ხათლიადაც უნასავს» — ქველმოქმედება გამოუღია და სახალხო წარმოდგენებიც შიგ მოუყოლებია. ვინ იტყვის, რომ საზოგადო საქმის შეწევა ცუდი იყოს, მაგრამ ორი კურდღლის მდევარივით მოუვიდა ჩვენ საბჭოსაც!

ჩვენი აზრით, პროვინციებში წარმოდგენები საუკეთესოთ და უმჯობესათაც კი უნდა გამართოს, ვიდრე ქალაქში, სადაც ხალხს საშუალება აქვს ცუდი კარგს შეადაროს და გონებაში რამე განსაზღვრული წარმოდგენა შეჩქეს თეატრზე და ატისტიკაზე. პროვინციებში კი რახაირ ესტეტიურ გრძობასაც გაუხსნით ხალხს, იმ ნაირით იცხოვრებს, თუ ბედმა ქალაქ ადგილას არ გადაადგო იგი, და შესაძლებელია, თუ რამდენჯერმე ცუდ წარმოდგენებს უყურა, სულაც დახეობს თავი თეატრში სიარულს, და თუ არ დახეობა, იაროს მხოლოდ საშინაოდ აზრით. — აი, ამ ნაირსავე აზრს შეადგენს ხალხი, მე მგონია, ქუთათურების მიერ აქ გამართულ წარმოდგენებზე კერძოთ და თეატრზე საზოგადოთ. ავიღოთ, მაგ., 4 და 5 აკვისტოს წარმოდგენები: «ცემიბირელი» და «ბიძისთან გამოსუმება». უმთავრესი პირველ პიესაში, როგორც მოგესხენებათ, კავკასელი პეტრუს როლია, და თუ იგი სელაგხურათ არ შესრულდა, სრულიათ კვარება მნიშვნელობა და ეფექტი.

ჩვენი ამ დღის პეტრუს (შველიძე) სრულებით არ გაუდა ცაგარლის პეტრუსს, და დაწმუნებული ვართ, ბ. ცაგარელი ვერც იცნობდა თავისი ნაწარმების გმირს; იგი წარმოდგენდა არა რომელიმე კინტო-მა-ბიჭს, რომელსაც თავისი შესაბამისება აქვს ცხოვრებაზე და თავისი განსაზღვრული განზნობით მოქმედებს, როგორც, მაგალ., მის-ბიჭის დასმარება და მისთვის სიკვდილიც კი, ცუდის დაგმობა, ბორბობის წინ გამკლავება, ღამისი ქალების სიყვარული და ღვინით ქეიფი, — არამედ იგი მოგვგონებდა თვითისეულ ქუჩის მასხარა ბიჭს, რომელიც სიტყვებს არასუნებს და მათი მნიშვნელობა არ ესმის. «ხალხმა ტაში დაუგარა», ამბობდენ იმ დღეს, მაგრამ ეს არაფერს არ ნიშნავს, რადგან ხალხი სშირათ სიტყვებს უგარავს ტაშს; წარმოდგენას კი სულ სხვა გაუგუნა უხდა ჰქონდა. მანუთისანი უკეთ შექმლელ დაესტა ბ. შალვა დადინს, როგორც გამოცდილ აქტიორს. ნარგოზა (ქ. რობაქიძე) და ქლე-სოვი (კრანცივი) სრულებით არაფერს არ გაუგუნ და ტიკინებს უფრო მოგვგონებდენ. ასევე როგორც იყო ივანე (ბ. რობაქიძე) ჯობდა სხვას; მასუასაც (კლდიაშვილი) არა უშავდა. სხვების დასადათებას აღარ შეუეღებოთ, რადგან კარგი არაფერი ითქმის, ოღონდ მმართველთ კი შეგნიშნავთ, რომ გონიერება მოითხოვს სტენის-მოყვარეთ (ნამეტურ როცა ფულს იღებენ) ან არ უნდა იკისრონ მხელი პიესების დადგმა, სადაც განსაკუთრებით არტისტიული ნიჭია საჭირო, ან და ამისთანა შემთხვევისთვის უნდა მოიწვიონ უსათუოთ ერთი უმთავრესი როლის აღმასრულებელი არტისტი მანინ, რომ წარმოდგენამ რიგისათ ჩაიაროს. ჩვენ გვწამს, რომ წარმოდგენების საქმე ჭიათურაში უკეთ მოეწეობდა და აი როგორ: როდესაც სახალხო წარმოდგენების მართვა მოინდომეს და ფულიც გადადგეს, პირველ ყოვლისა დრამატული საზოგადოებისთვის უნდა მიემართათ, შემდეგ კერძო ანტრეპრენიორებისთვის და თეატრის მცოდნე პირთათვის, და ვინც საუკეთესო პირობებს წარმოდგენდა იმისთვის უნდა გადაეცათ საქმე. ჩვენ ვერ შევანთებთ სელაგხებს და ქველმოქმედებას ერთათ, თუ პირველი შეჩქეს მიხეცით გოჭლდება. ამას წინათ ერთმა პატრივტულმა დრამატული საზოგადოების წევრმა მითხრა: ჩვენ რომ გავგებოდნ, 1000 მანათათ 10 წარმოდგენას გავმართავდით და საუკეთესო არტისტებსაც გამოვზავნიდით. ქუთათურები კი თითო წარმოდგენაში იღებენ 150 მან. და დალოცვილებმა თითო შარი მანინ მოიწვიონ სოღმე უმთავრესი როლის აღმასრულებელი, რომ არც წვადი დაიწვას და არც შამიურნი.

ბ. მოდებაძე.

ს. ბახნი (გურია). გასულ ივლისის 29-ს მოსდა ადგილობრივი საზოგადოების «დასმარების» პირველი კრება მდ. იაკ. ბორხნაძის თავმჯდომარეობით. ამ თავით საზოგადოებას მხოლოდ 41 ნამდვილი წევრი აღმოუჩნდა. კრებას უნდა განესილა რამდენიმე საკითხი; ამათში უფრო საყურადღებო იყო არჩევა საზოგადოების გამგეობის წევრთა. არჩეულ იქმნა სამი პირი: 1) დამწეები ამ საქმისა ვირ. ჰელიძე, 2) გიგო მგალობლიშვილი და 3) ნესტორ ცეცხლაძე. დიდი ვამათი გამოიწვია საწევრო ფულის მოკლე ვადაში შემოტანამ. ამნაირათ საზოგადოება «დასმარება» დღეს უგვე ფაქტიურათ არსებობს სოფ. ბასში, სოლო რა საუოფს გამოიღებს, ამას მომავალი დაგვანახებს. მაგრამ ის კი უნდა აღნიშნოთ, რომ მისი კეთილდღეობა ბეჭნაირათ გამგეობასუა დამოკიდებულია: მას შეუძლია საქმის ასე თუ ისე მოწეობათ კიდევაც შეაყვაროს ეს საქმე საზოგადოებას და კიდევაც შეაძელოს; ერთი სიტყვით საღად გამგეობას მართებს დიდი დაგვირგება და თავდარიგი.

არ შეიძლება ბოლოს ერთ გარემოებას არ მივაქციო მკითხველის ყურადღება. გვაკვირებს აქაური მამასახლისის ამ საქმისადმი როგორღაც გულგრილობა. ადამიანის ცოდვილი გული იფიქრებს, რომ ამისთვის მას არ ცსკლავ. ღმერთმა ნუ ქნას, რომ ეს მართალი გამოდგეს, როგორღაც არ შეიქრის ეს იმას, რომელიც, თუ შესაძლებელია არ მლაღატობს, 15 წელიწადზე მეტია მამასახლისობს; ან შეიძლება მე ვცდები, ამას მომავალი დაგვანახებს.

ჩიხუნი.

სალხინო (სენ. მს.). ეს სოფელი თავის მუხობელ სოფლებთან შედარებით როგორც ნიკთიურათ, ისე სწავლა-განათლების მხრივაც წინ არის.

სოფ. სალხინოში, მდ. ჭანჭურას პირით, რომელიც შეიცავს ერთ გაშლილ, სწორ მიდამოს, არის ძველ დროში ხელოვნურათ აგებული სასახლე. აი ეს სასახლე ამ 10—13 წლის წინეთ მუდმივ სარგებლობათ აარჩია თავისი მეუღლით პრინც მიურატითურთ პრინცესა სალომე დავით დადიანის ასულმა. პირველი საქმე, რასაც ყურადღება მიაქციეს ამ ცოლ-ქმარმა, იყო გზები. წინეთ მისვლა-მოსვლა ჩვენ მხარეში მეტათ გაჭირვებული იყო. გზები, როგორც ჩვენ გვესმის ეს სიტყვა, არ არსებობდა, უმარცხოთ იქ გავლა იშვიათი მოკვლენა იყო. ასლა ვი შევით დასასვლელად პირთა შემწობით და დასმარებით შეენიერო მოკვლელი გზები გვაქვს. გარდა ამისა უგანათლებულეს პრინცესას აქ ცხოვრებას ვიდევ სხვა მხრივაც აქვს მნიშვნელობა. პრინცესამ გააშენა ევროპულ გემოზე რამდენიმე დესტინა ვენახი, სულ 30 დესტინამდე; ამ საქმეში დახანდა დიდი ფული და მთელ სოფელს დიდძალი სამუშაო გაუჩინდა. აქ ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ მეშა ხელი რამდენიც უნდა დაჭირდეს, უსათუოთ უნდა იქმნას ადგილობრივ სალხინოდან და ყოველ შემთხვევაში სამუშაოს მიცემაში უზიარატესობა აქვს სალხინოელ გლეხს. სულ რომ მცირე ვინაგარიშოთ, განურჩევლათ სქესისა (ქალებიც მიდიან ქირაზე სამუშაოთ), ამ მამულში თითქმის ყოველ დღე, მიუხედავათ ამინდისა, იქნება მეშა 40—50-მდე (გარდა ქრისტიანობისთვის და ანუარისა). მამაკაცს ეძლევა ქირა დღიურათ 50 კ., თვიურათ რვა ან ათი მანეთი და წლიურათ 80—100 მან., ზოგერთ შემთხვევაში მეტიც. დედაცაცებს ეძლევათ 30—40 კ. მეტი წილი ჰატარა ქალები მეშაობან. ამასთან ისიც არ უნდა დავივიყოთ, რომ უგანათლებულესი პრინცესა სალომე დიდ ყურადღებას აქცევს სასახლის სწავლა-განათლებას, ნიკთიური თუ ხეობრივი დასმარებით, ამიტომ ვინატრით, რომ ასე მსნეთ და სასარგებლოთ ემოქმედოს მას მომავალშიაც.

სალხინოს მასწავლებელი გ. წიგწივაძე.

ახალციხე. ადგილობრივი მღვდლის ს. ჭ—შვილის მეცადინეობით გასულ წლის ნოემბერში სასახლისეში დაიწვეს სასახლო ვითსების მართვა კვირობით. თავიდანვე საქმე კარგათ მიდიოდა. მოთავენი, როგორც მღვდელი, აგრეთვე ადგილობრივი სკოლების მასწავლებლებიც, დიდი ენერგიით ასრულებდნენ ამ კეთილ მოვალეობას. დიდ მარსაში ვი შეახერხეს ვითსები, საღისი ეკვლესიაში დაიარება და მსმენელები არ იქნებანო; შემდეგ ხეუნი მსცოვანი ზოტის რაფიელ ერისთავის სს.ოვნის ჰატევისაგანათ ჩინებუდი საღიტრატურა საღამო გამართეს 15 აპრილს. ამას ეგზამენების დრო მოჰყვა, და რადგანაც მასწავლებლებს დრო აღარ ქონდათ, ვითსების მართვა გადადგეს იენისის შუამდე. ეს დროც მალე მოვიდა, მა-

გრამ ვითსები მაინც არ დაუწყიათ, რადგან მასწავლებლებმა აგრეთვე გასულა დააპირეს.

იმედია მომავალ სექტემბრიდან ეს ჰატევემულნი პირის სავეინაო ვითსების მართვას უფრო მეტის ენერგიით შეუდგებიან და მათი ღვაწლიც უფრო მეტს ნაყოფს გამოიღებს.

სამწუხაროთ, აქაურ საეკვლესიო სკოლის საკლასო ოთახსი, სადაც ვითსები იმართება, ჰატარა და საღისი ვერ მოთავსებულა; საჭიროა ამ დაწესებულებისათვის მოიპოვოს ცალკე ბინა, სადაც აგრეთვე შესაძლებელი იქნება პიესების დადგმა. უმჯობესია იქნება ეს ვითსებიც იმ შენობაში მოთავსდეს, რომელიც აქაურ წიგნთსაცავ-სამეთესველოსათვის უნდა ააშენონ, ამ კეთილ საქმისათვის უკვე ხუთას მანეთამდე ფული შეაგროვეს, მაგრამ, ორი ამოდენა ფული ვიდევ დასჭირდება. და იმედია ჩვენი ჰატევემული საზოგადოება უყურადღებოთ არ დატოვებს და შემწობას აღმოუჩენს. შემოწირულებას აგროვებს ჰატევემული ქ. კონსტანტის შეთვისაშვილისა.

ზაგრაბ ბეთანელი.

რუსეთის ცხოვრება.

== გზ. «იუნ. ობოზ.» გაზეთების გამოადვი ახსნურ-რი ტრედიავოვსკი ამას წინეთ სასამართლოში იქმნა მიცემული. მიხეზი ამისა ის იყო, რომ ტრედიავოვსკი სულში გაზეთებით ქუნა-ქუნა დადიოდა და ვამძსოდა: იყიდეთ, მოთავსებულა ასალი ამბები ჰეტერბურგში მომხდარ მეშების ამბოსების შესახებ. ვარდავომ, რომელმაც ვაიგონა ეს სიტყვები, ტრედიავოვსკი ზოლიცაში წარადგინა, საცა მას ოქმი შეუდგინეს და როგორც დამნაშავე მისცეს სისხლის სამართალში. სასამართლოში ტრედიავოვსკიმ არა სცნო თავი დამნაშავეთ და ვანცხადა, რომ რადგანაც მიხდოდა ბევრი ნომრები გამოეიდნა, ამიტომ ვამხოდა, რომ გაზეთში საყურადღებო ასალი ამბებიაო. მისი ჩვენება დაამტკიცეს მოწმებმაც. სასამართლომ არა სცნო ტრედიავოვსკი დამნაშავეთ და ვათავისუფლეს.

== ხარკოვის საფაბრიკო ინსპექციას ვანსრასხვა აქვს იშუამდგომლოს მთავრობის წინაშე ამის შესახებ, რომ ფაბრიკებსა და ქარხნებში მოქმევე პირთათვის შემოდებულ იქნას 24 საათის დასვენება ვაირო-უქმე დღეებში.

== იურიევის უნივერსიტეტში შესვლის სურვილი ვანცხადებით 250 კურს დამთავრებულ სემინარისა. როგორც ვან. «Zeitung»-ი იუწება, ყველანი იქნებან მიდებულნი.

== საშინაო საქმეთა მინისტრის ცნობით, შემდეგ გუბერნიებს ეწვია წველს მოუსაველობა: ვიატკის, ვორონეჟის, ვკატერინოსლოვის, ყაზანის, ორენბურგის: პერმის, სამარის, სარატოვის, სიმბირსკის, ტავერიდის, უფის და ხარკოვისას. რადგანაც მოუსაველობა ბევრ გუბერნიებს ეწვია და ადგილობრივი დაწესებულებანი მომზადებულნი არ არიან, ამიტომ მთავრობას საჭიროთ მიიჩნია მიიღოს ვანსაკუთრებული ზომები დაზარალებულთა დასახმარებლოთ. 1900 წლის 12 იენისი. კანონით ხალხის ვამოკვების საქმე მიენდო იმ დაწესებულებათ, რომელნიც გუბერნატორთ ექვემდებარებიან. მინისტრი თხოულობს, რომ გუბერნატორებმა დაუყოვნებლივ თვეში ორჯერ აცნობონ მას რა საშუალება მიუღიათ დამშეულთა ვამოკვებისათვის. მინისტრი იმედოვნებს, რომ გუბერნატორები სრულიად ნამდვილ ცნობებს მოიწერებიან ხალხის ვაჭროვებისა და ვამოკვების შესახებ. გუბერნატორები უნდა ერიდონ, რომ



გაქორეება არ გააზვიადონ და არც დაფარონ ხალხის ნამდვილი მდგომარეობა.

ს ა ს ლ ე ა რ ე ა რ ე თ .

საზრახველი. სასკლამოთა ერთმანეთში გამბედავად-მომხელ-საქმეებს ვიდრე მიემატა ერთი საკამათო და გადასწავლი კონფლიქტი. ეს მეორე კვირას, რაც ოსმალეთსა და საფრანგეთ-შორის დიპლომატიური ვაჭარის შესწავლა. საფრანგეთის უფრო გონივრული წავიდა სტამბოლიდან პარიჟში და მით აკრძალა ოსმალეთს, რომ საქმე შეიძლება იმისთანა მიმართულებას მიიღოს, რომელსაც სულთანმა არ მოელოს. მიზეზი ამ წერილისა და თითქმის მუქარისა საფრანგეთის მხრივ ის არის, რომ ოსმალეთის მთავრობამ წინადადება მისცა თვის კრედიტორებს შეამცირონ გადასახადი კელი 171 ათას ოსმალურ გირვანქამდე და ამასთანვე ხელი აიღონ 1882 წლის ხვედრად ფულის სარგებელზე, სოლო კრედიტორები კი თხოვლობენ ოსმალეთის მთავრობიდან 700 ათას გირვანქას. აი ეს არის მიზეზი საფრანგეთისა და ოსმალეთის შუა დიპლომატიური განსუთქილებისა. ჯერ-ჯერობით ეს ორი სასკლამო კერ მორბეულა. საფრანგეთს, როგორც ჩანს, გადაწყვეტილი აქვს მტკიცეთ დაიცვას და შეასრულებინოს ოსმალეთს თავისი მოთხოვნებიანი, ხოლო ოსმალეთის მთავრობა ჯერ-ჯერობით გაითვას მისკვეულ-მოსკვეული ვასუსებით ავრქელებს.

სპარსეთი. სპარსეთის სატასტო ქალაქ თერანში ამ უმათ დიდი რევოლუციონერი მოძრაობაა. საიდუმლო გრუბებმა, მუქარის წერილებმა, პროკლამაციებმა და ხალხის პირდაპირმა უმადოებამ მოლოცა მთლათ ფეხზე დააყენა, მაგრამ იგი მანც ვერას გასდა. პროკლამაციებს თვით შანის სტოლ-ზედაც კი პოელობენ, უხილავი ხელისაგან მიტანილს. ავითციის სელ-მდგანელნი არიან ტასტის მახლობელნი განათლებული სპარსელები; სხვათა-შორის ისინი პროკლამაციებით აუწყებენ ხალხს, რომ «სასკლამოთა საქმეების, სასამართლოების და სხვა ათას-გვარ რეფორმებზე ლაპარაკით მთავრობა მხოლოდ თვალს უხევენ ხალხს, უნდა, რომ ხალხის ურჩადლება ამ სმებმა მიიზიდონ, ხოლო ამ დროს კი იგი ჩუმათ ახარციელებს ხალხის დამღუპვე ზომებს. მთავრობა ჰყიდის ჩვენ სამშობლოს ფულზე. ვინ არ იცის რომ, ფული, რომელიც მთავრობამ ისესხა რუსეთიდან, საზინაში გადადის მხოლოდ მის შემდეგ, როცა მინისტრთა ჯიბეებს გაივლის ხოლმე. ირანის თავისუფლება უკლებზე უმჯობესესია ჩვენი ხალხისთვის და მის დასაცველათ ხალხიც ერთი სულით და ერთი ძალით გამოვა ბრძოლის კვლევად».

შანმა გამოსცა ფირმანი, რომლითაც უბრძანებს პოლიციას უმტკუელათ იზოგონ რევოლუციონერთა წინამძღოლნი. მთავრობამ დანიშნა 10,000 მანეთი ჯილდო მისთვის, ვინც გასცემს მოთაუებს. თერანის ქუჩები საკაცა ჯამუშებით. იჭერენ უკლებს, ვინცედაც კი მცირე კვებს მიიტანენ. ვინც გამოხინდება ქუჩაზე, იმედი აღარ აქვს, რომ დაბრუნდება სასლში ცოცხალი და უვნებელი.

ბერძანია. როგორც იყო დიდი ღოდინის შემდეგ ჩინეთის გამოსახსნელათ გერმანიის იმპერატორთან გაგზავნილი პრინცი ცუნი, ჩინეთის იმპერატორის ძმა, ბოდიშის მოსახდელათ გამოეცხადა გერმანიის იმპერატორს, რომელსაც გადაცა საბოდიშო ბარათი, ყვეთელი აბრეშუმის მატრონიკე დაწერილი. აი რა ვასუხი მისცა პრინცს ამ ბოდიშზე იმპერატორმა:

ტომმა: სამხარელოთ, სადღესასწაულოთ და უბრალო ზრდილობის მოთხოვნებით ვი არ მოსულხართ ჩემთან, თქვენ მოგიყვანათ აქ დიდათ სამწესარო შემთხვევამ: ჩემი ელხი ბარონი კეტელერი ჩინეთის სატასტო ქალაქში ჩინეთის იმპერატორის ჯარის კაცმა მოკლა; მოკლა უმაღლესის ბრძანებით. ეს საოცარი ბოროტება ერთ-ხანით მკაცრათ არის დავიძობილი როგორც საერთაშორისო უფლებით ისე უკლებ ერთა ჩვეულებით. ეს არის ესლ თქვენ გამომიცხადეთ ჩინეთის იმპერატორის გულ-წიფელი სინანული ამს ამისა გამო. მკურა, რომ თქვენი ძმა—იმპერატორი თითონ არ გარეულა ამ ბოროტ-მოქმედებაში; არა რეულა გვითვე შემდეგ ძალ-მოძრეობაშიც, მაგრამ მით უფრო დიდი ბრალი ედებათ მის მრჩეულებს და მის მთავრობას. ამას იქით ნუღარ შესცდებათ. მხოლოდ ბოდიშის მოსახდელად ელხების გამოგზავნიით ვერ აიჭრან ამ ბრალს. შემდეგშიაც რიგზე უნდა მოიქცენ, საერთაშორისო უფლების და განათლებულ ერთა ჩვეულების თანახმით. თუ ჩინეთის იმპერატორი ამის შემდეგ საერთაშორისო უფლების თანახმით მოიქცევა, მაშინ დაიწყებას მიეცემა შარშანდელი სამწესარო შოთი და ჩინეთისა და გერმანიის შორის წინანდებური მეგობრული განწყობილება დამყარდება, რაივე ურის და მთელი კაცობრიობის საკეთილდღეოთ. სალამს კუძღვნი თქვენს იმპერატორებით უმაღლესობას.»

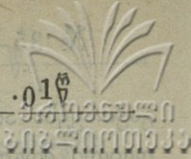
ინგლის-ბრანსვალი. ინგლისის გაზეთები აღნიშნავენ, რომ გიტენერის უკანასკნელმა პროკლამაციამ ბურების მიმართ ვერ მოიტანა ის სარგებლობა, რომელსაც მისგან გამოელოდა მთავრობაო, ე. ი. ბურები ამ პროკლამაციამ უფრო გაამწკავა და გამხსნეაო. უკანასკნელი ცნობებით ბურების რაზმი შეზერის წინამძღოლობით მისულა მოსკლის ნავთსადგურამდე. ამის დაწყებიდან ეს პირველი მატალითაა, რომ ბურები ასე ხლო მისულიყვენ ზღვის პირზე. ამ ამბავმა დიდი აღიარებითი გამოიწვია კაპის სალშენებში.

გენერალმა დელარემ მიმართა ბურებს პროკლამაციით, რომელიც ამხნეებს ჯარს და პირდება, რომ მოკლე ხანში ინგლისელები განდევნილ იქნებიან კალის იქითა მხარესო. ბურებისკენ გადასულ აფრიკანდერთა რიცხვი უფრო და უფრო მატულობს. ამბობენ მათი რიცხვი ამ უმათ 40,000 კაცამდე ასწევსო.

დელარე გადავიდა კალის ნაპირს, მას აქ მიეგება 12,000 აფრიკანდერი. გზაზე ბურებმა დაწვეს სადგური რუდსპორტი.

ჩინეთი. გაზეთ «Times»-ს სწერენ ჰეინიდან 23 აგვისტოს (ახალი სტილით) რომ ჩინეთის არსენალებში მრავალი იარაღი მხადდება. აგროკებს აგრეთვე ჯარისთვის დიდ-ძალ სურსათს. ამას გარდა გარედანაც ბევრი საომარი იარაღი შემოდისო.

ასეთსავე ამბავს იუწყება ცნობილი მოგზაური გატმანი, რომელიც ამ ხლო ხანში დაბრუნდა ჩინეთიდან. არასდროს აღმოსაულებთის ცაზე არა უოფილა შეკვთუული ისეთი შავი ღრუბელი, როგორიც დღეს. უკლებათ რაც კი დღეს ჩინეთში ხდება, მიზეზს ვკადლევს ვთქვით რომ ძალე იფეთქებს იმისთანა ამბობება და სისხლის ღვრა, რომელიც ჩვენ ვერ აქნობამდის არ გვიხსავსო. «ბოქსერები» შეივრბენ სამ პროვინციაში. საომარი იარაღი და მსალა დიდძალი მიდის აქეთ-იქიდან, საიდუმლო საზოგადოებებს თანდითან უფრო ემატებიან უმადოებლონი. ვერაფერი ვერ ისინის მისიონერებს ამოწვეუტისაგან. ჩინელებს დანიშნული აქვთ დღე მუ-



რობიელთა თავ-დასასხმელათ, და მთავრობაც მსახრ უჭკურს ხალხს საიდუმლოთო.

— ინგლისის გაზეთ «Times»-ში გამოაქვეყნეს ის ოქმი, რომელიც ჩაჭარდა ჩინეთის მთავრობას და რომელიც ჩამოეთვლიათ ჩინეთის ვადებულებანი კვირის სასულმოეთოთა წინაშე. ოქმის 1, მე-2, მე-3 და მე-4 მუხლებში მოხსენებულია საბოლოო საელჩოების გაგზავნა და ის სასჯელები, რა სასჯელებითაც წარჩინებული მოსკელები დასაჯეს. მე-5 მუხლში უთარღო ბრძანება მოქცეულია. ამ ბრძანების ძალით იარაღისა და სამსედრო მსაღის შემოტანა ორის წლის ვადითაა აკრძალული და შემდეგში, თუ საჭირო აღმოჩნდა, მეტი ხნითაც აკრძალულია. მე-6 მუხლში ნათქვამია: 16 მისის გამოცემული ბრძანების ძალით, ჩინეთი დათანხმდა, 450 მილიონი უნდა უზღოს სასულმოეთებს. ეს თუელი 39 წლის განმავლობაში უნდა გადასაღოს წელიწადში ორჯელ, 1% სასტეგისაზე შედ შეკრებით. ამ თუელის თავის დროზე გადასადის სათავდებოთ სასულმოეთოთ მიეცემათ ამ ხდამოქონა ბაუების მეტი შემოსავალი, რომელიც ბაუების 5% მოსატებისაგან შესდგება; ამ ბაუებს აქამდე გადასახდისაგან თავისთუფალ საქონელსაც დაადებენ: უცხოეთის სულადს, ფქვილს, ოქროს და ვერცხლის თუელსა და ზოდ ოქროსა და ვერცხლსა, ბრინჯი კი ისევე თავისთუფალი იქნება ბაუისაგან. სასლავურის გადახდის უზრუნველ საყოფელათ დანიშნულია აგრეთვე ადგილობრივი ბაუები. ეს ბაუები ღა ნათესადგურებში სამიშურატორთა მთავრობის შედამსედგელობის ქვეშ უნდა იყოს. სასლავურის უზრუნველ-საყოფელათ დანიშნება აგრეთვე მარაღის ბაუი, რომელიც უცხოეთის სესხების უზრუნველ-საყოფელათ არაა დანიშნული. მომატებული ბაუები ოქმის სულის მოწერის ორი თვის შემდეგ შევა მალაში. მე-7 მუხლში აღნიშნულია ელჩების უბნის სიფრტე. ამავე მუხლში აღნიშნულია, რომ საელჩოებს თუფლება აქეთ მიუღივი სადარჯო რაზმი იყოლიონ. მე-8 მუხლში ჩინეთი თანხმდება, რომ ტაქესა, ზეკისსა და ზღვას შეა მდებარე სიმავრეები დაინგრეს. მე-9 მუხლში ნათქვამია, რომ ჩინეთი სასულმოეთებს თუფლებას ამლევს ზეკისსა და ზღვას შეა ის ადგილები დაიჭიროს, რა ადგილების დაჭერასაც მიმოსვლის უზრუნველ-საყოფელათ საჭიროთ დანახებს. მე-10 მუხლით ჩინეთი თანხმობას აცხადებს, რომ ორი წლის განმავლობაში მუდმივ გამოკიდული იყოს ვეველგან ბრძანება, რომლის ძალითაც ხალხს უცხოელების წინააღმდეგ საზოგადოებაში მონაწილეობის მიღება აკრძალდება და ამ მონაწილეობისათვის სივედილით დასჯა იქნება დანიშნული. ამას გარდა უნდა ვეველგან გაიკრას ბრძანება, რომ კვხამენები აკრძალდება და დასასრულ უნდა გაიკრას ბრძანება იმის თაობაზე, რომ მეფის მოადგიელები და გუბერნატორები მოკალენი არიან სამსახურადან გადაყენონ მოსკელები, როცა ესენი წესიერებას არ დაიცავენ. ასეთი მოსკელები სელ-ახლათ ადგილს ვეღარ მიაღებენ. ამისთანა ბრძანებები ამ უმათ ჩინეთში ვეველგან გაუგზავთ. მე-11 მუხლში ნათქვამია, რომ ჩინეთი თანხმდა, საჯარო სელ-შეგროვლობათა შეგვლის თაობაზე მოლაშარაკება გამართოს. მე-12 მუხლში ნათქვამია, რომ 11 ივლისის გამოცემული ბრძანების ძალით ცუნგ-დი-ამენის მაგვრათ გარეშე საქმეთა სამინისტროს დაწესებულია. ნათქვამია აგრეთვე, რომ ჩინეთის იმპერატორის მიერ უცხოეთის ელჩების მიღების წესებიც შეიცვლება.

სამშობლოს ცასე.

როდესაც ქიზიყელებმა დეპო დაიარსეს, პანტის ზარბაზნებს ერთმანეთზე ცლიდენ და ატყობინებდენ ქვეყანას, რომ ეგ არის ამოწვევით „ჩარჩ-ბაკაც-წურბელა-სოფლის მგლეჯავ-მყვოფეუნიო“. ნაომარზე ისეთი მტვერი ააყენეს, რომ შორიდან მტერს უყენებდენ თვალებს და ახლოდან მოყვარეს აბრმავებდენ. გავიდა რამდენიმე ხანი, კორიანტელი ჩადგა და ვაი თქვენ მტერს, რომ «უი» ქიზიყელებს დეემართათ. თურმე ეს მტვერი მტრის ნაბუარი და ბურტყელი კი არა ყოფილა, არამედ თვით დეპოს ცხონებული სული, რომელიც ზარბაზნების ქექა-ქუხილში მისწრაფოდა ზეცისაკენ, რათა იქ თავისი გატყავებული ძელები მოესვენებინა. დიახ, გავარათ ქიზიყელებს «სამოთხე», მაგრამ ეს გაპარვა, ეს ქელები ისე ჩუმათ, ისე წყნარათ მოხდა, რომ ბევრმა ქირისუჟალომა დღესაც არ იცის, რათ ამოუვიდა სული ცხონებულ მიცვალებულს. მართალია, «ცნობის ფურცელში» იყო ერთი ორიოდ «ნეკროლოგი», მაგრამ მათ მხოლოთ მოგვაგონეს ის ექიმი, რომელმაც მომაკვდავს გაუშინჯა მხოლოთ ფეხები და გადაჭრით დასდო უკვე ყველასათვის ცნობილი დიაგნოზი: «მიიცვალა». რომ «მიიცვალა», ეგ ჩვენც ვიცით, მაგრამ რათა და რისთვის, რა იყო მიზნი? რათ ივენეტავენ ტუჩებს? რათა სდუმს აქნობამლის ან მისი ბაირაღტარი ბ-ნი დიმიტრი ნადირაძე, რომელიც აღმით და დიდის ცერემონიით მიუძღოდა წინ ცოცხალს და მკვდარს კი «ბოლოში» მოექცა! მაგრამ ქიზიყში ყველაფერი ქიზიყურათ უნდა მოხდეს. ისინი, ვინც წინეთ ოროფეხებზე შემდგარნი ცლიდენ ზარბაზნებს და ატყობინებდენ ქვეყანას „ჩვენ ვართ და ჩვენი ნაბადიო“, დღეს სდუმან, რადგანაც ისენიცა და მათი ნაბადიც დამალი საზამთრო გამოდგა; რაც შეეხება დანარჩენებს, იმათ კიდევ ჰგონიათ, რომ ბოდბეს იქით ცა მიწას უერთდება და ქვეყანა აღარ არისო და ვის რა უნდა ვამცნოთ და შევატყობინოთო. ის, რაც ქიზიყში მოხდა, დასავლეთ საქართველოში რომ მომხდარიყო, ერთ ვაი-უშველებელს ატებდენ, ვიდრე საქმეს სინათლევზე არ გამოიტანდენ, ხოლო ქიზიყში ამისთვის თავს არავინ იტყვიებს. და რალა ამისთვის? ქიზიყი ცხოვრობდა დეპოს წინათაც და ცხოვრობს დეპოს შემდეგაც. ხოლო მისი ცხოვრება ამ უკანასკნელ დროს იმით ემცნო ქვეყანას, რომ ქიზიყში მოუსაველობაა. ზოგი ქირი მარგმელიაო და მართალიც არის. ესეც კარგია, რომ გაიგეს— არსებობს ქვეყანა, რომელსაც სახელათ ქიზიყი ეწოდების.

ამ რამდენიმე დღის წინეთ მეც მომიხდა ჩასვირნება ქიზიყისაკენ და, რასაკვირველია, დიდ ცოდვათ ჩაუთვლილი ჩემ თავს, რომ რომში პაპი უნახავი გამეშვა. ამიტომ მეც გავიარე მაჩხანისაკენ, რომელიც შეადგენს ქიზიყის «პარიესს». აქ სულ განათლებულები შემხედდენ, ერთი რა არის, ერთიც კი არ იყო გაუხათლავი.

— «ვა, ჩვენ სუ ქრისტიანები ვართ, აქ ურჯულოს რა უნდაო?» მომიგო სერგეი უზუნდარიჩმა დუქნის დაზგიდან კოლოტივით წამოწოლილმა და ორჯერ-სამჯერ შეაყარა ცხვირს ნესტოებში ბურუნუთი. აღბათ იმას მე „ურჯულო“ ვეგონე. გავიარე დეპოს ქუჩაზედაც. აი, აქ კი ენახე მართლაც საუცხოვეო სურათი და მომაგონდა თვითლისის ალექსანდრეს ბაღი. აი ის ბაღი, საცა თავს მოიყრიან ხოლმე ექსორია ქმნულნი და ატსტაკაში გამოსული ჩინოვნიკები.



დებს «კაკარდა» ზედვე ეკრა გახუნებულ შლაპკაზე. ის დაღონებულ-დამძარბული წამოყუნტებული გამოიყურებოდა თავის «ვივესკით», რომელიც თითქოს ემუდარებოდა ქვეშ მაგრათ მიჭედო კარებს: „ჩამომხსენით თქვენს ლხენას და ნუ მალბობთ ამ წვიმა-დედარში, შემიტათ შიგნით, იქ ხომ ცალიერიაო“. მაგრამ, ჩანს, მისი მუდარა არაინ შიგნინა და არაინ შეახო ხელი მიცვალებულის ქუდს. ხოლო რაც შეეხება დებს „ანდერძს“, ის დღემდისაც, როგორც მოგახსენეთ, ისეთი ბნელით არის მოცული, რომ არაინ იცის, ვის დარჩა სამკვიდროთ ეს «ვივესკა»? ვის უნდა ავიკლოთ ის ზურგზე წარწერით: „აი ჯალათი, რომელსაც ერგო ეს მიცვალებულის თავსარქმელიცო“.

* *

ქიზიყელებს აჯობის სახელი აქვთ დეარდნილი საქართველოში, მაგრამ ეს სულ ტყუილია და ამის საბუთსაც ეხლავე მოგახსენებთ. იმ დროს, როდესაც ქიზიყი სდუმს და არაინს ელაპარაკება თავის შინაგან ციხე-სანჯღებზე, ის თურმე განაბული ყურს უგდებს, რა ხდება მის გარეთ სხვა ქვეყანაში და ისე ხერხიანათაუ თურმე სარგებლობს ამით, რომ სოროდან ეშმაკის გამოყვან გურულსაც კი შეშურდება. ერთ ქიზიყელს ვინმე მ. ს. ღეთისაგაროვს, დიდი ცერემონიით მოუხდენია რაღაც კრებასავით. წარუდგენია კრებისთვის რაღაც დაწერილი ქალღმრთელები და უბრძანებია მოეწერათ ხელი. აბა აქ გამოიჩინეს ქიზიყელებმა თურმე წერის უნარი აი! ბრძანება და ასრულება ერთი იყო და მიაყარეს ერთმანეთზე ქიზიყელებმაც ქალღმრთელებს თავისი გვარი და სახელი! მათ ისე ჰგონებიათ, მართლა «სოფელს ვაშენებთო». ბოლოს ერთ მათგანს მოაგონდა, რომ წერის გარდა კითხვაც იცის და მოისურვეს ხელ-მოწერილი ქალღმრთელების წაკითხვა. გასინჯეს ერთი—არაფერი, რაღაც გაბათილებული ვექსილის მავარი გამოდგა, მეორე—ესეც იმავე გვარი ქალღმრთე, ხოლო მესამე და მეოთხეს შემდეგ კი წაატყდენ ისეთ რასმე, რაც ბრძენთა ბრძენ ზარბაზნოსან ელიბოსაც კი არ მოუვიდოდა სიზმრათ. ამ ქალღმრთელებში ეწერა თურმე, ვითხოვოთ სადაც ჯერ არს, რათა აილაგმოს აღვირწამებული ქართული ჟურნალ-გაზეთობა, რომ ჩვენზე აღარაფერი წერონო. მხოლოდ ორი განოდგა კრებაში ამ უცნაური ადამიანის წინააღმდეგი და მათ აღიღეს კალამი ხელსა თვისსა და განაწილეს ხაზი თვის ხელმოწერილ გვარსა და სახელს. დანარჩენები დათანხმდენ, და ენახოთ საქმე ქიზიყურათ გათავდება თუ არა.

ეს ქვეყნის მზრუნველი სწორეთ ის ვაჭბატონი გახლავთ, რომელსაც ამ ორი თვის წინეთ სიღნაღის მომრიგებელ-მოსამართლესთან დაუმტკიცდა, რომ ის ხშირათ ჰყოფს სხვათა სკებში ხელს თაფლის ამოსაღებათ და აქ მოსამართლის წინ იძულებული გახდა ერთმა გლეხმა მისი მისთვისვე დაებრუნებინა. ხოლო სამწუხარო ის არის, რომ მას ამგვარ მოქმედებაში ხელს აფარებენ და ემხრობიან ზოგიერთი მაჩხანის, უკაცრავათ ამ სიტყვაზე, ესრეთ წოდებულნი «ინტელიგენტებიც».

* *

ქიზიყში თუ ყველაფერი უკუღმა მიდის, სამაგიეროთ ზემო კახეთში ყველაფერი რიგზე და წესზე ყოფილა. იქ თურმე ჯიხვებით სმას თავი დაანებეს, რადგანაც მხეცის რქის პირზე მოყუდება ჯიბის ქვე-ქუხილსა ნიშნავსო. და

ქვე-ქუხილს, ხომ მოგეხსენებათ, მხიცი მოდევს. ეს მხიცი ქაურ ლუარსაბებს ზედ თავზე ემტეროდით თურმე, ასე რომ შველას თფილისის სათავად-აზნაურო ბანკებში ეჭებდენ. ხოლო რადგანაც გამოიჩინა, რომ ეს ბანკიც «ბანკი» ყოფილა და არა მოქიფეთა თავშესაფარი, ამიტომ «ლუარსაბიც» დღეს ცარიელ ხალიჩაზედლა კოტრილობს ცარიელი ჯიხვით. მაგრამ განა ცარიელი არა ჯობია საპალნიანს? მსუბუქათ მაინც იეღის, სხვა არა იყოს-რა! და ისინიც დადიან, დადიან სოფლის ორღობებში, აცა რომელ გლეხს მოაქვს გაკაფული ტყიდან გუდურა, რომ ნახეყარ ხელადა ღენოს მაინც გამოერჩეო; დადიან თელავის ბულგარზე თოფ-ზარბაზნით და აბჯრითა, დადიან სოფლიდან სოფლათ, საცა ჯერ კიდევ «კომლი მალალია» და ასე და ამგვარათ კახეთის «ლუარსაბთა» ბანკი დღეს ერთ მოძრავ ქარავანს წარმოადგენს.

* *

«ცნობის ფურცელი» იბარტყა, ე. ი. ერთი პატარა ჩიტუნია გადმოაფრინა თვის ბუდიდან; ეს ჩიტუნია მის «სურათებიან დამატების» სახელით უკვე ორჯელ მოველინა მკითხველებს. პირველზე მეორე უფრო შესანიშნავი იყო მით, რომ ამ დამატებამ მართლაც ძრიელ განგვააციფრა, და ხომ მოგეხსენებათ, ჩვენს სკეპტიკურ დროში ძლიერ იშვიათია კაცი განცვიფრდეს და გაკვირდეს რითმე. ხოლო ჩვენ კი განცვიფრდით და გაკვირდით სახელდობრ იმით, რომ მასში ენახეთ, როგორც თვითონ გვაუწყებს გაზეთი, ვინმე „ახალგაზდა ხუროთ მოძღვრის ს. გ. კლდიაშვილის სურათი“. რათ დახატა გაზეთმა სახელდობრ ეს ხუროთ მოძღვარი და არა სხვა რომელიმე, რომელიც ისევე, და შეიძლება უკეთესათაც, შეადგენდა გვამას სათავად აზნაურო-სასწავლებლის შენობისას? ეს თვით მისთვისვე მიგენდია ჩასაფიქრებლათ და გამოსაცნობათ; ხოლო არ შემოძლიან აქ არ მოვიგონო „ივერის“ წარსულ კვირის ნომერში ჩვენი პოეტის აკაკის წერილი „ნაღული“. აქ ამ წერილში ბ-ნი აკაკი ჰგოდებს, რომ ჩვენ არა ეცემთ პატრეს ჩვენ თავს, ჩვენ მოღვაწეებს, ჩვენ მწერლებს და სხვა... მე მგონი, ამის შემდეგ კი აღარა გვმართებს ტირილი და გოდება, რადგანაც აღუღებული „ცნობის ფურცელი“ მალე კვლავ მიართმევს ქართველ მკითხველს არამც თუ ოთახების მხატველ არხიტექტორის სურათს, არამედ ყოველი «პოდრიანიკისას», რომელსაც რომელიმე ქართველისათვის «ფოდრათით» სახლი აუშენებია!..

რიგოლეჭო.

წითალი ვასილი.

მოთხ. მ. გორგისა, (შემდეგი.—იხ. № 34).

მოგწონს აქ ყოფნა?... ჰკითხავდენ ხოლმე აქსინას.
— რა უშავს... მაძლარი ვარ... კარგათ მაცვია... მეტი რა მინდა... მაგრამ მოუსვენარი ცხოვრება კი გვაქვს... ჩვენი ვასილიც ხშირათ გვცემს ხოლმე, თორემ...
— სამაგიეროთ მხიარულება ხომ მუდამ არის აქ?..
— სად?... ჰკითხავდა აქსინა, და თან «ხიბლავდა» თავის თვალებით მოსაუბრე „სტუმარს“.
— ნუთუ აქ მხიარულება არ არის?..
— არა უშავს-რა!.. მიუგებდა ის და მიაველ-მოავე-

ლებდა თვალებს ზალას, თითქო უნდოდა დაენახა სად არის აქ მხიარულებაო. მის გარშემო სულ სიმთვრალე და ერთგვარი ხმაურობა იყო ხოლმე; აქ, ამ ზალაში, „ხაზაიკიდან“ და ამხანაგებიდან დაწყებული, ყველაფერს იცნობდა აქსინა უკანასკნელი კედლის ჭიკჭირიდანამდე. აქსინა ლაპარაკობდა ბოხი დანჯღრეული ხმით; იცნობდა მხოლოდ მაშინ, როცა უღიტიწებდნენ; იცნობდა ხმა-მალლა, როგორც ჯანსაღი გლეხი და სულ ინძრე-ოდა სიცილის დროს. ის იყო ყველაზე სულელი და ყვე-ლაზე ჯან-საღი; თავის ამხანაგებში ის ყველაზე ბედნიე-რი იყო, რადგანაც ყველაზე უფრო ახლო იდგა უბრა-ლო პირუტყვებთან თავის სისულელის გამო. ვასილის, რასაკვირველია, ყველაზე უფრო იმ გოგოებს ეშინოდათ, რომელნიც იმ სახლში ცხოვრობდნენ, სადაც ის მსახუ-რებდა. როცა დაითრობოდნენ გოგოები, არ ფარავდნენ ამ გრძნობებს ვასილისადმი და ხმა მალლა შესჩიოდნენ თა-ვის «სტუმრებს», მაგრამ რადგანაც „სტუმრები“ გოგო-ების დასაცველათ არ დადიოდნენ იქ, ამ საჩივრისაც არა-ვითარი შედეგი არ მოყვებოდა; ხოლო როცა გოგოს ხმა ამალღებოდა და ვასილის ყურებამდე მიაღწევდა, მისი წითელი თავი გამოჩნდებოდა კარებში და ცივი ხმით იტ-ყოდა:—ეი! შენ, ნუ სულელობ!..

— ჯალათო, მტარვალო!..— ყვიროდა გოგო.— რო-გორ ბედავ შენ ჩემ დამახინჯებას?... აბა შეხედეთ, ბა-ტონო, როგორ დალურჯებული ვარ ტანზე მაგის მათრა-ხით!.. და გოგო დააპირებდა ტანისამოსის გაძრობას, რომ იქვე ეჩვენებინა «სტუმრისათვის» ნაცემი ადგილები. ეხ-ლა კი ვასილი მივიდოდა მასთან, მოჰკიდებდა ხელში ხელს და ხმის გამოუცვლელათ, რაც უფრო საშიში იყო, ამშვიდებდა გოგოს:

— ნუ ხმაურობ... დაწყნარდი... აბა ტყვილა უბ-რალოთ რათ ღრიალებ!.. მთვრალი ხარ, აბა შეხედე!.. ეს სიტყვები თითქმის ყოველთვის საკმაო იყო გო-გოს დასამშვიდებლათ. და იშვიათათ დასჭირდებოდა ვა-სილს გოგოს გაყვანა ზალიდან.

არც ერთ გოგოს ვასილისგან აღერსიანი სიტყვა არ გაუგონია თავის დღეში, თუმც თითქმის ყველა მათგანი მისი „საყვარელი“ იყო. ვასილს მიჰყავდა თავისთვის გოგო უბრალოთ: მოეწონებოდა რომელიმე და ეტყოდა:

— მე ამაღამ შენთან მოვალ ღამის გასათევათ... მერე დადიოდა მასთან რამდენიმე ხანი და, როცა მოსწყინდებოდა, ხმის ამოუღებლათ დაანებებდა თავს.

— რა ბაიყუშია?! ამბობდნენ მაზე გოგოები.— რა-ღაც ხის არის... ხის!.. ამ სახლში ის რიგრიგათ თით-ქმის ყველა გოგოებთან ცხოვრობდა; ცხოვრობდა აგ-რეთვე აქსინასთანაც. სწორეთ ამ დროს გაიროზა აქ-სინა ვასილისგან საშინელ სასტიკათ.

ჩასუქებულ და ზარმაც აქსინას ძალიან უყვარდა ძილი; ხშირათ ზალაშიაც ჩაეძინებოდა ხოლმე, მიუხედა-ვათ იმისა, რომ იქ მუდამ საშინელი ხმაურობა იყო. მი-ჯდებოდა კუთხეში და ერთბაშათ თავს დაანებებდა სტუ-მრის „მოხიბლვას“ თავისი სულელი თვალებით. ეს თვა-ლები მიაშტერდებოდნენ რამე საგანს, მერე წამწამები ნელა-ნელა ძირს დაეშვებოდნენ და დაუფარავდნენ უმისო-თაც უსინათლო თვალებს; უცებ გამოისმოდა ხერხვა, რომელიც გულიან ხარხარს გამოიწვევდა როგორც ამ-ხანაგებში, ისე „სტუმრებში“, მაგრამ ეს სიცილი აქსი-

ნას ძილს ვერ დაუფრთხობდა. «ხაზაიკა» საშინელი-ად ნძლავდა მას, სცემდა ლოყებზე, მაგრამ ცემაც ვერ უფ-რთხობდა ძილს აქსინას: იტირებდა ცოტა ხანს და ისევ მიეძინებოდა. ბოლოს ვასილმა მიჰყო ხელი... ერთხელ აქსინა უჯდა გვერდში მთვრალ «სტუმარს» და მიეძინა; ვასილი მივიდა მასთან, მოჰკიდა ხელი და წაიყვანა თან.

— ნუთუ უნდა მცემო?!. ჰკითხა მას აქსინამ.
— საჭიროა...— უთხრა ვასილმა.
როცა მივიდნენ სამზარეულოში, ვასილმა უბრძანა გატიტვლებულიყო.

— მწარეთ მაინც ნუ მცემ... თხოვა აქსინამ.
— მალე, მალე!..
გოგო იდგა მის წინ პერანგისამარა.
— გაიძვრე ეგეც!.. უბრძანა ვასილმა.
— რა შეუბრალებელი ხარ!.. ამოოხვრით უთხრა გოგომ, და გაიძრო პერანგიც. ვასილმა გადაუჭირა მათ-რახი ბეჭებზე.

— წადი გარეთ!..
— რას ამბობ!.. ეხლა ხომ ზამთარია... შემცივ-დება...

— კმარა!.. შენ ხომ ვერ იგრძნობ!..
ვასილმა გამოაგდო გოგო გარეთ, გაატარა მათრა-ხის ცემით აივანზე, გაიყვანა ეზოში და უბრძანა და-წოლილიყო თოვლის გროვაზე.

— ვასილ, რას მიშვრები?!
— ჩქარა!.. მალე!..
ჰკრა გოგოს ხელი, წააქცია, თავი თოვლში ჩაარ-გვევინა, რომ ყვირილი არავის გაეგონა, და დიდ ხანს სცემდა მათრახით და თან ბუტბუტებდა:

— ნუ გძინავს!.. ნუ გძინავს!.. ნუ გძინავს!..
როცა ცემა გაათავა, გოგომ თვალსრემლიანმა და სიცივით აკანკალებულმა უთხრა:
— მოიცადე, ვასილ!.. შენი დროც მოვა!.. შენც იტირებ!.. იცოდე, ღმერთი არის!..

— ეგრე თქვი!.. წყნარათ უთხრა ვასილმა.— აბა, კიდევ დაიძინე ზალაში!.. მაშინ გამოგიყვან გარეთ, გცემ მძიმეთ და მერე ზედ ცივ წყალს გადაგასხამ...

ცხოვრებას თავის სიბრძნე აქვს და ეს სიბრძნე შე-მთხვევა არის. ეს სიბრძნე ჩვენ ხანდახან დავგასაჩუქრებს, მაგრამ უფრო ხშირათ შურს გვიძიებს ხოლმე; როგორც მზე ყოველივე საგანს აყენებს ჩრდილს, ისე ეს სიბ-რძნეც ადამიანის ყოველივე მოქმედებას უშზადებს სამაგი-ეროს. ეს ჭეშმარიტება არის, აუცილებელია და ყველა ჩვენგანს მუდამ უნდა ახსოვდეს იგი... ვასილსაც დაუდ-ვა განკითხვის დღე.

ერთ საღამოს, როცა ნახევრათ ჩაცმული გოგოები ვახშობდნენ, ზალაში გამოსვლის წინ, ერთმა მათგანმა, ცქვიტმა და ბორატმა შევევრიმანმა ლიდა ჩერნოგორო-ვამ გადაიხედა თანჯრიდან და გამოაცხადა:

— ვასილი მოდის!..
მოისმა რამდენიმე შეწუხებული ხმით გამოთქმული ლანძღვა-გინება.
— შეხედეთ!— დაიყვირა ლიდამ.— ვასილი მთვრა-ლია, პოლიციელი მოჰყვება, შეჰხედეთ!..
ყველანი მისცინდნენ თანჯარასთან.
— შეხედეთ!.. თვითონ ვერ ჩამოდის ეტლიდან!..



ჩამოსვებს!.. თვითონ ვერ მოდის!.. გოგოებო!—სიხარულით გაიძახოდა ლიდა.

— შეხედეთ, ვასილი დამსხვრეულა!..

სამხარეულოდგან მოისმა უშვერის სიტყვებით ლანძღვა-გინება და გულიანი ხარხარი: იცინოდენ გახარებული შურის მაძიებლნი. გოგოები ვაფაციცებულნი გარბოდენ შემოსავალისაკენ თავის დაუძლურებული მტრის შესახვედრათ.

იქ მათ დაინახეს, რომ პოლიციელებს და მეეტლეს მოჰყავდათ ხელით ვასილი, რომელსაც სახე გაღურჯებოდა, შუბლზე წურწურით ოფლი ჩამოდიოდა და მარცხენა ფეხს მოათრევდა.

— ვასილ, ეს რა ამბავია!.. შეჰყვირა «საზაიკა». ვასილმა უძლურათ გაიქნია თავი და ჩახლქილი ხმით უპასუხა:

— გადმოვარდი...

— ცხენის რკინის გზის ვაგონიდან გადმოვარდა... აუხსნა პოლიციელმა „ხაზაიკას“;—გადმოვარდა, ფეხი ბორბლის ქვეშ მოჰყვა... ჩხრჩრ... და გათავდა!.. გოგოები ჩუმათ იღვინენ, მაგრამ თვალები კი ნაკვერჩხალივით ანთებოდნენ.

ვასილი აიყვანეს ზევით თავის ოთახში, დაწვინეს და ექიმთან კაცი აფრინეს. გოგოები იღვინენ მის ლოჯინის წინ, მისჩგრებოდენ თვალეში, მაგრამ ხმას კი არ იღებდნენ.

— დაიკარგეთ აქედან!.. შეჰყვირა ვასილმა. არც ერთი მათგანი არ დაინძრა ადგილიდან.

— ააა!.. გიხარიათ?!

— არც ვიტყვებთ, ნუ გეშინია!.. დაცინვით უთხრა ლიდამ.

— ხაზაიკა!.. გარეკე ესენი აქედან!.. აქ რათ მოსულან!..

— გეშინია?.. ჰკითხა მას ლიდამ სიცილით.

— წადით აქედან, გოგოებო, წადით ქვევით!.. უბრძანა „ხაზაიკამ“.

გოგოები წავიდნენ, მაგრამ წასვლისას თვითეულმა მათგანმა გაბოროტებული თვალეებით გადაჰხედა ვასილს, და ლიდამ წყნარათ თქვა:

— ჩვენ ისევ მოვალთ!..

აქსინა მუშტით დაემუქრა ვასილს და მრისხანეთ დაუყვირა:

— უ!.. შე ბაიყუშო, შენა!.. ჰა!.. დაიმსხვერი!?..

მაგრე მოგიხდება!.. აქსინას გაბედულობამ ყველა გააკვირვა.

ძირს ჩასვლისთანავე, გოგოები დიდ სიხარულს მიეცნენ და ისეთი სიტკბოება იგრძნეს, რომლის მზგავსიც თავის დღეში არ ეგრძნოთ. სიხარულისაგან გაგიჟებულიები დასცინოდენ ვასილს და «ხაზაიკას» კი აშინებდნენ თავიანთი გაშმაგებული ქცევით; ბოლოს თვით „ხაზაიკასაც“ კი გადაედო მათი მხიარულობა: მასაც უხაროდა ბედისაგან ვასილის დასჯა; ის არც ამას მოწონდა მაინცა და მაინც; ვასილი ისე ექცეოდა მას, როგორც უფროსი თავის ქვეშევრდომს და არა როგორც მოსამსახურე. თუმც ეს ასე იყო, მაგრამ «ხაზაიკამ» იცოდა, რომ უვასილოთ ვერ შესძლებდა გოგოების დამორჩილებას და ამიტომ ძალიან ფრთხილათ ექცეოდა მას.

ამასობაში ექიმიც მოვიდა, შეუხვია ვასილს კრი-

ლობები, დაუწერა რეცეპტი და წასვლისას „ხაზაიკას“ უჩრია ვასილი საავათმყოფოში დაეწვინა.

ს. რობაქიძე.

(დასასრული იქნება)

მცირე შენიშვნა ენის შესახებ.

კარგა ხანია, რაც ლინგვისტიკაში გამოედგა აზრი, რომ ენა ორგანიზმია. მეცნიერებამ უკუგდგო ის ხაკს-მოკადებული შესჯედლობა, ვითომც ენა ზუსთაბუნების ძალას შექქმნას, და კაცობრიობას მიეღოს იგი დასრულებული როგორც ფორმის მხრით, ისე შინაჯისითაც; კაცობრიობამ არ იცის არც ერთი იმისთანა ხალსი, რომელსაც ენა არა ქონადეს. ენა შექქმნა კაცობრიობამ თავის განვითარების პირველ საფეხურზევე, მხოლოთ განავითარებს თანდათანობით დროისა, ბუნებისა და სოციალურ პირობების მისედეით, რომლებიც განსჯედვრამდენ მის ცხოვრებას.

უძველეს დროში ენების რიცხვი უნდა ყოფილიყო მეტათ მცირე, მარტივი ფორმით, ღარიბი და კონკრეტული შინაჯისით (როგორც ესაა ველური ხალსის ენებია). არც ისტორია და არც ხალსთა ზეპირი გადმოცემანი არას მოგვითხრობენ იმ პირველყოფილ ოჯახზე, რომელსაც წილათ ხედა ენის შექქმნა; იმ დროის კაცი ღარიბი იყო აზრით და შეემლო გამოეთქვა უსაქმროეს საგნების სახელები და მათი თვალსაჩინო მოქმედებისა. რამდენათ ღარიბი იქნებოდა იმ დროის ენა, შეკვიდრის წარმოკადგინოთ შემდეგი ფაქტის გათვალისწინებით; ახლაც ბევრი ველური ხალსის თვლას არ აღემატება ორს, და დანახრენი რიცხვებისათვის აქეთ ერთი საზოგადო სიტყვა (ჩნება) „ბეჭი“; კვრთოვე არ მოკლებებთ განყენებითა ცნებები, მაგ.: «მაჯარი», რომლის მაგვირათ იხმარება კონკრეტული სიტყვა «ქა». პირველი ოჯახი ანუ კომუნა, რომელიც ღაჯანჯობდა ერთ ენაზე, — დაიშლას, და მისი ელემენტები (ამ შემთხვევაში — ვგუფობი) იძულებულნი იყვნენ, ღეგმა ბურის მოსაპოვებლათ, დაშორებოდნენ ერთმანეთს, და მათი საერთო ენაც უნდა დაჩლეკულიყო — წარმოეშვა პატარა შტოები დაქსაქსულ თემების საღაჯანჯალოთ.

პატარა თემები შეიძინდნენ მხოლოთ იმ საგნების სახელებს, რომლებიც მოკლებოდნენ ახლათ გადასახლებულ ადგილზედაც. ამიოვე უნდა აისხნას ის მოკლები, რომ სხვადასხვა ენებში მოკლებიან ერთგვარი სიტყვები და სიტყვების ფესვები; მაგ.: დეა, მამა და სხვ. ალათ ხანასი საგნები და ახალი მოკლებანი კი გამოიწვევდნენ განსჯეუთრებით ახალ სახელებს. სიტყვების შექქმნის შესახებ გამოჩენილი ლინგვისტიკის უსაჯარი ამბობს, რომ საგანი ან მოკლები ახდენენ კაცის ნერვების სისტემაზე შთაბეჭდილებას, რომელიც ჩამოისხმება შესაფერ ენაში, უკეთ რომ ვთქვათ, სიტყვა არას გამომასილი (ОТБЫКЪ) შთაბეჭდილებისა. ასე რომ ამ პირობებში აჯავითარე შემოქმედებითი ძალა არა მუშაობს, ვინაიდან იგი არის ფიზიოლოგიური მოკლები და არა ინტელექტუალური. დაუბრუნდეთ ისევ საჯანს. იმ დროს, როდესაც არ იყო შრომის განსჯილება თემებთა შორის, მაშასადამე, არც მრეწველობა და დამუშავებული საქონლის გაცვლა-გამოცვლა; — უოკელი თემში წარმოადგენდა განცალკევებულ ერთეულს; მათ არ ქონდათ ერთმანეთთან აჯავითარე კონომიური კავშირი; მაგრამ გართულდა ცხოვრება; გამოიწვია მან შრომის განსჯილება როგორც საზოგადოებაში, ისე საზოგადოებათა შორის, განხდა მრეწველობა და საქონლის გაცვლა-გამოცვლა, ხოლო უჯანსიკლებმა გამოიწვია ერთი საზოგადო, უკელასთვის განსჯეპარი

ქნის შექმნა. ამ ენაში უნდა შესრულიყვნენ ძველათ დაწინილი საერთო სიტყვები, და ახალი ენებიდანაც ის სიტყვები, რომლებიც უფრო სავსებით ახასიათებენ საგანს ანუ მოვლენას. ამ პროცესში ხარვეზი ენები, ერთი ერთმანეთის შედგენილობით, იცვლიან როგორც ფორმას, ისე შინაარსსაც: იკონი კითარდებიან, მარტივდებიან გრამატიკულად და მდიდრდებიან ლექსიკონით. დასასტუმრო გლი პროცესი წარმოადგენს სამკაცრო-სასიცოცხლო ბრძოლას ენათა შორის; ამ ბრძოლისგან ძველადმოხალი გამოდის ის ენები, რომლებიც უფრო მეტ უნარს იჩენენ ცვალებადობაში, ე. ი. უფრო კარგათ შეეგუებიან გართულებული სოციალური ცხოვრების შინაარსს.

რაც დრო გადის, ენათა რიცხვი კლებულობს; ხალხი ენათა რიცხვის კლება იმას ვი არ მოასწავებს, რომ იგინი სრულიად იკარგებოდნენ, — არა, მკვლად ენის ნაშთზე აღმოცენდება ახალი ენა, უფრო მდიდარი შინაარსით და მარტივი ფორმით, ასე რომ ბუნების კანონი — არა რა იკარგების ბუნებაში — ენის ცხოვრებაშიაც სულ უსლებელი რჩება. შემოთავაზებით რომ, რაც დრო გადის, ენათა რიცხვიც კლებულობს; რასაკვირველია, ამის მიზეზი არის განვითარებული და მასთან გართულებული სოციალური ცხოვრება, რომელიც, იწვევს რა ხალხთა შორის მისულა-მოსვლას და შეტაკებას მსოფლიო ბაზარზე, სწობს თანდათანობით მოუხეშავ ენებს და ამოუშებს ერთ ან რამდენიმე დაწინაურებულ ენას. ნათქვამის დასასტუმრო თებულთ ავიდოთ დღესტანი, სვდც, უსლტის სიტყვითვე, თითქმის ყოველი სოკელი თავის განსაკუთრებულ ენაზე ლა-ზარკობს. მიზეზი ამისა, რასაკვირველია, იყო ტომოგრაფიული პირობები, რომლებსაც შედ დართო მარტივი, მეტათ პრიმიტიული ცხოვრება დაღესტნისა. ახლა, როდესაც ლეკებიც ჩაერთნენ მრეწველობა-კარობის ფერსულში, სათემო ენებიც თანდათან ისპობიან და ადგილს უმზადებენ შედარებით მეტათ განვითარებულ ფარსის დილექტს. გავითვალისწინეთ რა ენის განვითარების ისტორია, ჩვენ შევიძლია ვთქვათ, რომ ენა, როგორც ყოველი ორგანიზმი იბადება, იზრდება, ბერდება და კვდება; მასთანადავე ენის განვითარება შეესაბამება იმავე კანონებს, რომლებსაც ექვემდებარება ყოველი ორგანიზმი არსების განვითარება, მისი ევოლიუცია; და რადგანაც ევოლიუციას ქმნის ცხოვრება, და არა ვერძო პირობები, თუნდა იგინი გენიოსებიც იყვნენ, ამის გამო ამისი განვითარება და ბედი ინტელიგენტთა სულში არ არის. თუმცა ლიტერატურა მათი სამოფლობელოა, მაგრამ მათი ენა უთუოთ მხარ და მხარ უნდა მისდევდეს ცხოვრებას, ხალხის სალაზარკო დილექტებს (говорь); წინააღმდეგ შემთხვევაში ლიტერატურა ვერ ხასრულებს თავის დანიშნულებას — ემსახურეს ხალხის განვითარება-გაფაქიზებას. ლიტერატურული ენა წარმოადგენს იმ დიდ მდინარეს, რომელიც იკავებს პატარა ტოტებით (притоки); მოსპობს მათთან კავშირისა და მისი (ენის) სიკვდილი ერთი და იგივეა. ამით მე ის ვი არ მინდა ვთქვას, რომ ყოველი პროვინციალური სიტყვა მარგალიტს წარმოადგენს, რომელმაც უნდა დაამკნოს ლიტერატურული ენა, არა, — ლიტერატურაში უნდა შევიტანოთ ტიპური სიტყვები, რომლებიც იმარბებიან ხალხის უმეტეს ნაწილში. ბევრ ჩვენ მწერლებს (უფრო ბ. რაზიგაშვილებს) უსჯათ შექვე ლიტერატურაში მოუხეშავი პროვინციალური სიტყვები. იგინი შლადივით ედებიან ლიტერატურას და აფერხებენ მის განვითარებას. ლიტერატურაში ძველი, უკვე მკვლარი სიტყვების ხმარებაც სწინის ენას, უკარგავს მას კავშირს ხალხთან და მით უსპობს ლიტერატურულ ენას სიცოცხლეს. ასეთი ბედი სვდა ლათინურ

ენას, რომელმაც დაკარგა კავშირი სალაზარკო ენასთან. თუმცა სოციალური შეცნობები ამბობენ: ლათინური ენა ლიტერატურული ენაა; ფრანგული — სალაზარკოა, მაგრამ ძველი, უკვე მკვლარი სიტყვების გასულმდგომლებს არ ძალუძს ლიტერატურას, რადგანაც აუცილებლობას შეუქმნია იგინი და მსკვე აღუმათავს სსენებულ სიტყვებზე შავი ვუკაი. ძველი სიტყვები წარმოადგენენ იმ ორგანიზმს, რომლებიც უკვე დამტკიცდნ და საუკუნო განსვენებას პისცემიან. როგორც შემოთავაზებით, გართულებული სოციალური ცხოვრება, ერთიერთმანეთთან გადახლართული ევოლიუციური ინტერსები, უშირდაშირებენ ერთმანეთს სსკადასსკა ერებს თავიანთ ენებით. ეს დაშირდაშირება ენებისა ბადეს მათში ბრძოლას, — ამ ბრძოლიდან გამოდის ძველადმოხალი ის ენები, რომლებზედაც ლა-ზარკობს კულტურული დაწინაურებული ენი. ამ უშირდაშირებას სშირათ პოლიტიკური სიმდიდრეც ესმარბება. ამ ბრძოლაში ენები ითვისებენ ერთი მეორის სიტყვებს, შეადგებენ ერთათ და ექვემდებარებენ მათ საკუთარ გრამატიკას. ამ რიგით ქართულმა ენამ შეისისხლსორცა სწარსული და თათრული სიტყვები, მაგ., «ჯიბე», «პილპილი», «საპანი», «თახნა», «სანკალი», «დუჩია», «ხოქარი» და სსკ. ასევე შეუთვისენ ქართულ ენას რუსული სიტყვები, მაგ.: «სამოკარი», «სტოლი», «სპინკა» და სსკ. ამ სიტყვების განდევნა ლიტერატურაიდან შეუძლებელიც არის და უსარგებლოც, იგინი იშვილს, ასე რომ შეიძლებოდაც თქმა, მთელმა ერმა. განა რუსულ ენაში ცოტა მოიპოვებინ უცხო სიტყვები? მაგრამ მაინც იგი მდიდარ ენათ არის ცნობილი.

იგივე უსლარი ამბობს, რომ ენის სიმდიდრე ლექსიკონის სიმდიდრეში ვი არ მდგომარეობს, რამედ ენის ფიზიოლოგიაში, ე. ი. მის გრამატიკაში. ენას უნდა ექვანდეს უნარი გამოთქვას არის და უმნობის მისერა-მოსვრა, იმავე ვი გაკლებს აქვს ფორმების ცვლას და არა ფესვების რაოდენობას. კელური ხალხის ენები იმით განიარჩევიან კულტურული ერების ენებიდან, რომ მათში სიტყვები სრულებით არა ბრუნდებიან, მაგ., წინადადება: «კაცი დალია წყალი» გამოითქმის ამ რიგით: «კაცი დალევს წყალი». აი ენის სიღარიბე იმაში მდგომარეობს. თუ ეს ასეა, უნდა უევეგლოთ ის შემცდარი არი, ვითამც შესაძლებელი იყოს ენას ისევე გარკვევინოთ ფორმა, როგორც ექანდავე — გიპსს. მეცნიერები ამბობენ, რომ ერთი ენა და ერთი ფულიო, კიდევ შეეცადენ ზოგნი მაიგანნი სსკვერო ენის — «ესპერანტოს» შექმნას, მაგრამ შრომა ამართ ხედათ, მან ცხოვრებაში ვერ მოიკიდა ფესი და კაბინეტში შექმნილი ვბინეტშივე დაჩნა. ერთი ენის შექმნა ევოლიუციას უნდა მივანდოთ.

ამით ვათავებ ჩემს ძვირ, შენიშნას, რომელიც გამოიწვია სოციალური ქართულ მწერლების შეხელებამ, «როც ძველია და ჩვენი — სულ კარგიაო». ამის მიხედვით უსჯათ შექვე ქართულ ლიტერატურაში ძველი მკვლარი სიტყვები, პროვინციალური (областная) და სდევნიან იმისთანა უცხო სიტყვებს, რომლებიც მომეტებულმა ნაწილმა ხალხისამ საუკუთსოთ შეითვისა.

ქ. უსა. ნიკო ახმეტელაშვილი.

სოციალური ცნობები სწავლავანათლების შესახებ კავკასიაში 1900 წელს.

(Отчетъ о состоянiи учебныхъ заведенiй Кавказскаго учебнаго округа за 1900 г.)

როგორც ამ ანგარიშიდან ვტყობილობთ, საანგარი-



შო წელს კავკასიაში ყოფილა სულ 1902 სასწავლებლები, 168.646 მოსწავლით. ამათგან საშუალო სასწავლებელი . 52 — 21.413 მოსწ. 11.786 ვაჟი +9.627 ქალი

დაბალი	72	16.153	14.918	+1.235
კერძო	157	8.265	5.254	+3.011
პირველ-დაწყებ.	1621	122.815	93.445	+29.370
სულ	1902	168.656	125.403	+43.243

მოსწავლეთა რიცხვს წინა წელთან შედარებით უმატნია 8,7%-ით (1899 წ. 155.085), სასწავლებლებს — 7,6% (134 სასწავლებელი).

ეროვნებით მოსწავლეთა რიცხვი განაწილდება ამ ნაირათ:

რუსები	82.193	ანუ მთელი რიცხვის 48,8 პროც.
ქართველები	32.330	" " " 19,2 "
სომხები	31.108	" " " 17,5 "
თათრები	5.556	" " " 3,2 "
მთიულეები	5.006	" " " 2,9 "
ებრაელები	2.224	" " " 1,3 "
სხვა ერები	10.229	" " " 6,1 "

ყველა ამ სასწავლებლებზე საერთოთ დახარჯულა 5.476.573 მანეთი.

აქედან ხაზინისა—1.464.005 მან., ეკლესიათა და მონასტრების—19.453 მან. დანარჩენი 3.993.115 მან. კი საზოგადოებას გამოუღია სხვა-და-სხვა სახით (ქალაქის, სოფლის და ყაზახთა საზოგადოებათ, შემოწირულობა, სწავლის ფული და სხ.).

დახარჯულა საშუალო სასწავლებლებზე	2.470.006.
თითოზე საშუალო რიცხვით	47.500
დაბალ სასწავლებლებზე	798.580 — 11.891
პირველდაწყებით	1.817.733 — 1.121

თითო მოსწავლეზე წლიურათ იხარჯება (პანსიონები არაა მიღებული) საშუალო სასწ.—87 მან., დაბალში—44 მან., კერძოში—46 მან. და პირველდაწყებითში—15 მან.

პირველდაწყებითი სკოლებიდან მარტო სახელმწიფო ენაზე ასწავლიან 1406 სასწ. (86,7%), სახელმწიფო ენაზე ადგილობრივი ენის დახმარებით მხოლოდ 215 (13,3%).

მთელ ოლქში ერთი პირველდაწყებითი სასწავლებელი მოდის 5.800 მცხოვრებზე. რუსებში—3.800 მც., ქართველებში—5.500 მც., სომხებში—6.500 მც., თათრებში—17.000 მც. ამ რიგათ, ადგილობრივ მკვიდრთაგან ყველაზე უფრო სწავლა-განათლებას ისევ ქართველები ეტანებიან, თუკა ნორმა თხოულობს ერთი ასეთი სკოლა 1000 მცხოვრებელზე მოღაოდეს, და ჩვენ რომ საკმაო რიცხვი გვექნეს, საქიროა 5 1/2-ჯერ გამრავლდეს სკოლების რიცხვი.

თფილისის გუბერნიაში არის სულ 197 პირველდაწყებითი სასწავ., ქუთაისისაში—223. სულ ორივე გუბერნიაში 420 და რომ საკმაო იყოს, საქიროა 2.410. ეს თანამედროვე მცხოვრებთათვის (ნამდვილათ არც აქ არის ანგარიში სწორი, რადგან ორივე გუბერნიაში სხვა ეროვნების მკვიდრნიც არიან, რომელნიც უარეს მდგომარეობაში ყოფილან ამ მხრით), და რადგან მცხოვრებთა რიცხვი ყოველდღე მატულობს და მასთან ერთათ სწავლის მსურველთა რიცხვიც, ეს ვერ დაგვაკმაყოფილებს.

როგორც ანგარიშში არის აღნიშნული, სასწავლებელთა რიცხვი წლიურათ მატულობს 7,6% და თუ ასე იქნა, მომავალშიც ძალიან საეჭვოა მალე მივალწიოთ ისეთ მდგომარეობას, რომ ყოველ მსურველს შეეძლოს პირველდაწყებითი სწავლის მიღება მაინც.

ჩვენ ავიღეთ შემთხვევით ქალაქის სასწავლებელთა შესახები ცხრილები და დავინახეთ რომ მსურველთაგან 67% არ მიუღიათ უადგილობის გამო. ასეთია თითქმის ყველა სასწავლებელთა მდგომარეობა.

ძალიან ნაკლებათ არის გავრცელებული ქალების სწავლა. 100 მოსწავლე ვაჟზე მხოლოდ 34 ქალი მოდის საზოგადოთ კავკასიაში. მხოლოდ თფილისის გუბერნიაში — 60 და ქუთაისისაში — 20.

ქუჩნაღვასეთებიდან.

გაზეთ „Кавк. Сел. Хоз.“-ში შემდეგი საყურადღებო წერილია დაბეჭდილი აგრონომ ტიმოფევისა ქუთაისის გუბერნიის მეურნეთა მიმართ. მოგვყავს აქ ეს წერილი სრულათ.

უკანასკნელ დროს საფრანგეთში ბევრსა თხოულობენ რამის (ჩანეთის კანაფის) ძაფს. ეს გარემოება აისხნება იმით რომ თან-და-თან აუქმობსებენ დეკორტივატორებს (იწადი ღეროსკან ძაფის მოსაშორებლათ) და უფრო კი იმით, რომ გამოიგონეს ახალი ქიმიური საშუალება ღეროს დამუშავებისა. ამ საშუალებით ისეთი ძაფი კეთდება, რომ იგი უკეთესია ჩინეთში სკელით გაკეთებულზე. ახლის გამოგონებით ისარგებლა ერთმა დიდმა კამპანიამ, რომელიც კეთებს რამის ჰლანტაციებს ალჟირში, სუმატრაზე და სხვა ადგილებშიც. ეგვე კამპანია პირდაპირ შეეკა პრინციპისა მიურატს, რომელიც თავის სოფელ რიუში (8 კრისტია ზუგდიდიდან) ენგურის პირათ მდიდარ ქაშა-ღამიან ნადავზე აკეთებს ჩანეთის კანაფის დიდ ჰლანტაციებს—ახლა მას გაკეთებული აქვს 78 დესეტანადე. ამასთანავე პრინციპისა მამულში კეთდება ქანსანა კანაფის ღეროს ქიმიურათ დამუშავებისათვის.

ქუთაისის გუბერნიაში ჩამოვიდნენ სხვა კამპანიების აკუნტებინ, რომელთაც ოზურგეთისა და ახალ-სენაკის მაზრაში დაურთეს ზოგადოთ მემამულეებს დასარგავათ რამის ფესვი იმ პირობით, რომ ფუთ ნედლ კანაფში ისინი მისცემენ ადგილის მუხატონეთ 6 კან.

გუბერნიაში მგზავრობის დროს მე დავწმუნდი, რომ უმეტესს ნაწილათ ფესვები დაურგავთ ანა შესაყერს ადგილებზე, მაგ., მწირ „ქუჩაში ხოსტაურის ახლო ან ნესტიან ნადავზე (ახალ-სენაკში). ჩანეთის კანაფისთვის კი საჭიროა მდიდარი, დამა ფესვიანი ნადავვი, მ.გ., ქვიშიან-ღამიანი მდინარის ნაპირები.

სხვა შემთხვევებში კანაფი ურგავთ ანა ღამათ დამუშავებულ ნადავში, ამასთანავე ფესვები ღამათ ჩაუფრავთ. რამეკი თხოულობს მიწის ღამათ დამუშავებას—8-10 გოჯა—და დაჩვევა კი, განსაკუთრებით გზავსულზე, უნდა 1—1 1/3 გოჯაზე.

რადგანც რამის დამუშავებას ხარჯი სჭირდება და ცუდათ ჩველი ცდა ხელს შეუშლის ამ ახლის კულტურის განვითარებას, საჭიროათ მიმხნია, როგორც რაიონის აკრონომის, დასმარება ალმუკუჩინო მემამულეთ რამისთვის ადგილის ამორჩევაში, დამუშავებაში, დაჩვევაში და სხვა. საჭირო დაჩვევის მიცემა შემოდია მე, ან ჩემ თანაშემწეებს ადგილობრივ.

გარდა ამისა, ვისაც სახლი ვუღელტუროს ეინტერესება, შეუძლია თვალსაჩინო დარღვევა მიიღოს პრინციპის მიუხედავად პლანტაციებში და ქუთაისის საცდელ მინდორში (ქუთაისიდან 3 კილომეტრზე წყალ-წითულზე).

მაწათ მრეწველების სამინისტროს აგრონომი ს. ტიმოფეევი.

წერილები რედაქციის მიმართ.

I.

ქნო რედაქტორო! ნება მიბოძეთ ორიოდე სიტყვით ვუპასუხო თქვენ კორესპონდენტს «სუმარს» («კვ.» № 31).

ამ სუმარს ვაუბარდები რომ «იერიის» ნომრები გადაეთვალეებინა გაიკვლია, რომ მეწვიურტეს ცნობებს უგზავნიდენ «ანიგა», «სესტაფონელი ქალი» და სხვები. ერთსელ «წვიურტის» ფელეტონში მოქცეული იყო ჩემი შენიშნებიც სახლ მოკლენილი ლიტერატორის ვაჟკაძის ორი წიგნის შესახებ. თეატრის შესახებ მე «წვიურტში» ანასოდეც ანაფერი არ დამბეჭდია. სავიკრედიო საიდან მოკლანდა ბ. „სუმარს“, ვითომ მე ვისამე გალთას თავს ვათარებდე. ამას ჩვეული არ ვასლავარ და პრინციპის ამა თუ იმ საქმეების შესახებ ჩემს აზრს ყოველთვის ვაჭყეენებდი.

თეატრის შესახებ მე ჩემი აზრი გამოვთქვი «იერიისში» (№ 111—1901 წ.). ეს საზოგადო საქმე იყო და არც ისე უმნიშვნელო და სამსახრო უფილა, როგორც სუმარსს ჰგონია. რა შეაშია აქ „წვიურტი“ და მეწვიურტი?

თეატრის „გმირება“ საგმირო საქმე ქნეს და იმის მაგიერ, რომ ის აღუნიშნათ, თქვენ მე მისაუკუდურებთ, რადგან «შიშის» და იმის კი არ აქნებთ უფრადებას, რომ ჩვენმა «გმირება» ჩვენი ნაწიკა-ნადაგი წესს მისცეს, აღქვანდრე ანბიბეს კი სახლი 3000 მან. დასჯეული ქნება? ვანა შექმდლო დაუზნებელიყუ იმ გამეობაში, რომლის წევრებმა 20—25 წევრი მასხარათ აიკვდეს, თეატრი მისაუკუთრეს და შექმდე მთლათ მშალსე დეგეტოკეს!

ვ. სუფისპირელი.

II.

პატრიარქო რედაქტორო! „კვლის“ მე-32 №-ში ბნ «ნიუსის» მიერ მოთავსებულმა წერილმა ბასკის ვაჭრებში დიდი მითქმა-მოთქმა გამოიწვია. ამით იმ წერილის ავტრობა მე დამწამეს, რომელიც ჩემმა ანც სულმა და ანც ხორცმა არ იცის. არ შემიძლია რადენიმეში მაინც არ კეთანსმო იმ წერილის შინაარსს, მარა ანც ის შემიძლია, რომ მისი ავტრობა ძალათ ვიტკვირო. ამიტომ უმოსნილესათ გთხოვთ თქვენი დამოწმებით მომცეთ საშუალება, რომ ეს ბრალდება ანცილოთ *).

გიორგი მ. ჯინჭარაძე.

III.

პატრიარქო რედაქტორო! უმოსნილესათ გთხოვთ განმაცხადოთ თქვენ პატრიარქო რედაქციის „კვლის“ 31 ნომერში წესტაფონადან «სუმარს» ფსევდონიმით, მე არ მეკუთვნის **).

თქვენი პატრიარქო რედაქციის მიხედვით განჩინდება.

*) აქ დასახელებული კორესპონდენტის ავტორი ბ. გიორგი ჯინჭარაძე არ არის.

***) დასახელებული კორესპონდენტი ბ. მიხეილ განჩინდება არ ეკუთვნის.

რედაქტ.-გამომც. ან. თ.-წერეთლისა.

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა ნ ი

ქართული დრამატული საზოგადოების გამგეობა

სექტემბრის პირველ რიცხვებში გამართავს
გ ა მ ო ს ა ც დ ე ლ წ ა რ მ ო დ გ ე ნ ა ს.

ვისაც სურს ამ წარმოდგენაში მონაწილეობის მიღება, მიჰმართავენ საზოგადოების კანტორაში (სათავად-აზნაურო ქარვასლაში, თეატრის გვერდზე) ყოველ დღე, დღის ათი საათიდან ნაშუადღევს პირველ საათამდე.

თფილისის კერძო სამკურნალო
გ ა მ ო ს ა ც დ ე ლ წ ა რ მ ო დ გ ე ნ ა ს

(კვა-; ნიკოლოზის ქ., სახლი საგინაშვილისა, № 21).

ტელეფონი № 247.

ავადმყოფებს იღებენ ყოველ-დღე, კვირა დღეებს გარდა.
დ ი ღ ი თ:

ვ. ი. ჭიჭინაძე.—კბილის სნეულებანი, 8—10 საათ.
მიხეილ გუდუჩანიშვილი—ნერვებისა და წამლობა ფლექტრონით— 9—10 საათ.

ვ. ვ. ძალაშვილი—შინაგანი 10—11 საათამდე, სამშაბათობით და ხუთშაბათობით.

ნ. ა. მუღინი—ყურისა, ყელისა და ცხვირისა—11—12.

ი. ვ. ასლანაშვილი—კბილის სნეულებანი 10—12.

ს. ნ. შატალავი—თვალისა, 11—12 საათ.

ქვიმი ქალი მ. ხ. ბაქრაძე—ბავშვებისა, 11—12.

დ. ა. გუდუჩანიშვილი—ნერვებისა და შინაგანი, 1—2.

ვ. ლ. მარკვეიანი—საქირურგო, 12¹/₂—1¹/₂ საათ., სამშაბათობით 3—2.

ი. დ. ბუთაბეგოვი—სიფილისისა, კანისა და საშარდესი 1¹/₂—2 საათ.

ს ა ღ ა მ ო თ ი:

ი. ნ. თუქანიშვილი—ღვღათა სნეულებანი, 5—6.

ს. ა. ბელოგოლოვი—შინაგანი (სტომაქის ავადმყოფობანი) და მიკრო-ქიმიური გამოკვლევანი, 5—6 საათ.

ქ ვ ი ა ო ბ ი თ:

ვ. ვ. ძალაშვილი—შინაგან ავადმყოფ., 10—12.
სამკურნალოს აქვს საწოლი ოთახებო. ფასი რჩივა.

დარიგებისა 50 კ, ოპერაციები—მორაგებით. კრაოტი 4 მ. დღე და ღამეში. ერთი კრაოტი ღარიბთათვის უფასოა.

ქალბის პროგიმნაზია

კლენე პასტაძისა
დ. ხონში

ამით აცხადებს, რომ მოსწავლეთა მიღება უმცროს და უფროს მოსამზადებელ, პირველ და მეორე პროგიმნაზიულ და აგრეთვე წელს გახსნილ მესამე პროგიმნაზიულ კლასებში დაიწყება 20 აგვისტოდან და გაგრძელდება მთელი წლის განმავლობაში. თხოვნები უნდა გამოგზავნილ იქმნენ პროგიმნაზიის უფროსის—**ელენი ბახტაძის** სახელობაზე. სწავლის საფასური როგორც მოსამზადებელ, ისე პროგიმნაზიულ კლასებში, 30 მანეთია წელიწადში. (4—2)

გამოვიდა და იყიდება **ლექსები და პოემები** ი. კვლიშვილისა, მეორე შეცვებული გამოცემა ავტორის სურათით გ. წ—ს და ან. ფასი ათი **შაური**. ვინც ათ წაღზე შეტს გამოიწერს, წიგნი დაეთმობა 25% დაკლებით. ადრესი: Редакция „Квали“, Г. Шулукидзе.